

HÖSTEN 2022

Ekonomiska utsikter

Ett svårt ekonomiskt läge

Landsorganisationen i Sverige

© Landsorganisationen i Sverige 2022

Illustration omslag: Pushing Buttons, www.pushingbuttons.se

Foton omslag: Lars Forsstedt

Grafisk form: Pushing Buttons, www.pushingbuttons.se

Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2022

ISBN 978-91-566-3587-8

LO 22.12 1 000

Innehåll

Sammanfattning	5
Internationell utveckling	7
Hög inflation – från pandemiedstängning till krig	8
Väl avvägd inflationshantering centralt för konjunkturutvecklingen i USA och Europa	12
Fortsatta pandemirestriktioner och låg tillväxttakt i Kina	15
Svensk ekonomi	17
Läget i svensk ekonomi – från starkt till svagare läge	18
Prognos för svensk ekonomi	25
Löner och vinster	37
Löneutveckling och prognos	37
Rekordvinster i näringslivet	43
Ekonomisk politik	45
Stabiliseringspolitisk bedömning	45
Skydda hushållen mot prisrallyt	50
Rusta upp arbetsmarknadspolitiken	52
Stärk resurserna till den kommunala välfärden	54
Investera i en rättvis och jämlik klimatomställning	56
Stabilisera bostadsbyggandet	59

Sammanfattning

Världsekonomin befinner sig i en mycket turbulent period. Pandemin och den snabba efterföljande återhämtningen tillsammans med Rysslands krig i Ukraina har inneburit en rad chocker för världsekonomin. Framför allt har detta medfört snabbt stigande energipriser – särskilt i Europa. De svenska priserna på varor och tjänster har stigit snabbt när höga energipriser samt generellt högre importpriser vältras över på kunderna. Den nya pristurbulensen har även inneburit en möjlighet för delar av näringslivet att höja sina marginaler, vilket ytterligare förstärker prisuppgången. Tillsammans med god lönsamhet i exportindustrin bidrar detta till den högsta vinstandelen i näringslivet som uppmätts under 2000-talet.

Inflationen har lett centralbankerna att höja räntorna och sätta punkt för en nästan tio år lång period av mycket billigt kapital.

I Sverige har höjda räntor bidragit till ett kraftigt prisfall på bostäder som, i kombination med högre finansieringskostnader och slopade investeringsstöd, medfört ett kraftigt fall i bostadsbyggandet. Den höga inflationen har gjort 2022 till ett dystert rekordår för reallöner som faller med 5,6 procent. Fallande reallöner och stigande räntor pressar hushållens konsumtion och marginaler. Den offentliga konsumtionen utvecklas svagt när staten sänker statsbidragen och de kommunala skatteintäkterna inte hänger med i prisutvecklingen. En ljuspunkt är den svenska nettoexporten som gynnas av en svag krona och bidrar positivt till BNP-utvecklingen. Den sammantagna utvecklingen leder Sverige in i en lågkonjunktur under nästa år, då ekonomin väntas krympa med 1,0 procent och arbetslösheten stiga till 8,3 procent.

Den negativa tillväxten bedöms inte slå igenom fullt ut i en ökad arbetslöshet då företag med rekryteringsutmaningarna i färskt minne och med förhoppningar om ett kort krisförlopp väljer att behålla fler anställda än vad de på kort sikt behöver. Detta leder till en tillfälligt försämrad produktivitet. Den stigande arbetslösheten förklaras dels av en viss minskning i sysselsättningen, och dels av en fortsatt tillväxt i arbetskraften även under 2023.

Den höga inflationen kan inte förklaras av ett alltför starkt tryck i den svenska ekonomin. Arbetslösheten är med historiska mått hög, lönerna ökar med måttliga 2,7 procent under 2022, och löneanspråken inför 2023 års avtalsrörelse är inte inflationsdrivande. LO-ekonomerna ser därför penningpolitiken som onödigt stram och begär ett stopp för ytterligare räntehöjningar.

I ljuset av den alltför strama penningpolitiken blir den åtstramande finanspolitiken än mer problematisk. Faktum är att den svenska finanspolitiken i ett europeiskt perspektiv är unikt dåligt anpassad till konjunkturläget.

Hushållen hamnar tydligt i kläm när priserna rusar och behöver stöd för att klara vintern. Bland annat krävs fler åtgärder för att få kontroll på elpriserna, höjda barnbidrag och pausade amorteringskrav.

Det finns inga inflationsrisker i ökade offentliga investeringar i yrkesutbildning, ny elproduktion eller energieffektivisering. Tvärtom har den här typen av åtgärder potential att sänka priserna och möjliggöra tillväxt inom expanderande sektorer. Antalet lediga jobb i ekonomin är för konjunkturläget anmärkningsvärt högt. Med rätt kompetens kan de som nu riskerar att sägas upp snabbt hitta nya jobb. Investeringarna i utbildning och arbetsmarknadspolitik liksom i klimatomställningen behöver förstärkas kraftigt.

De kommunala välfärdstjänsterna ska tillfredsställa ett stigande behov från en åldrande befolkning och behöver ytterligare resurser för att upprätthålla kvaliteten och klara rekryteringsbehoven. Nu riskerar underfinansiering av kommunsektorn i stället leda till inställda anställningsplaner som skadar ekonomin i onödan.

Bostadsbehovet är fortsatt stort. Åtgärder bör vidtas för att lindra den kraftiga nedgången i bostadsbyggandet. Särskilt finns behoven att stärka hyresrätternas ekonomiska villkor nu när de statliga investeringsstöden slopats och skattesystemet gynnar det ägda boendet över det hyrda.

Nyckeltal

Tabell 1.1

Procentuell förändring, respektive procent av arbetskraften

	2021	2022p	2023p
BNP i världen	5,9	3,1	2,2
BNP i Sverige	4,9	2,7	-1,2
BNP i Sverige, kalenderkorrigerat	4,7	2,7	-1,0
Arbetade timmar	2,3	1,9	-0,6
Arbetslöshet, 15-74 år	8,8	7,5	8,3
KPI	2,2	8,3	9,4
KPI-F	2,4	7,6	5,6

Källa: OECD, SCB och egna beräkningar

Internationell utveckling

De senaste åren har inneburit väsentliga chocker för världsekonomin. Pandemin ledde till nedstängningar, logistikproblem och snabba preferensförskjutningar som kraftigt tyngde den ekonomiska utvecklingen. När LO-ekonomerna släppte sin konjunkturprognos vid den här tiden i fjol var den globala ekonomiska återhämtningen tydlig och en relativt god internationell konjunkturtillväxt förväntades under 2022. Ett par månader därefter startade Ryssland ett krig i Ukraina och förutsättningarna för den globala ekonomiska utvecklingen skiftade återigen kraftfullt.

LO-ekonomernas huvudscenario för den internationella ekonomiska utvecklingen är en tydlig inbromsning av global BNP för helåret 2022 och framför allt under 2023. Enligt OECDs senaste prognos växer global BNP med blygsamma 2,2 procent nästa år. Tillväxten viker neråt brett men den globala utvecklingen påverkas stort av förväntad låg tillväxt i världens tre största ekonomier – USA, Kina och Euro-området. Även om vi förväntar oss att prisökningarna avtar under 2023 kommer inflationen att vara fortsatt hög i många länder under stora delar av året, inte minst i många europeiska länder som kommer att behöva tampas med höga och volatila energipriser.

Tillväxten viker neråt brett men den globala utvecklingen påverkas stort av förväntad låg tillväxt i världens tre största ekonomier – USA, Kina och Euro-området.

BNP och Inflation för utvalda länder

Tabell 2.1

Procent

	2021	2022p	2023p
BNP, procentuell volymförändring			
Världen	5,9	3,1	2,2
Euro-området	5,3	3,3	0,5
Norge ¹	4,9	2,9	0,7
Tyskland	2,6	1,8	-0,3
USA	5,9	1,8	0,5
Danmark	4,9	3,1	0,1
Finland	3,0	2,2	-0,3
Kina	8,1	3,3	4,6
Inflation, årsgenomsnitt procent			
Euro-området ²	2,6	8,3	6,8
USA ³	4,7	8,0	3,9

¹ Norges data gäller fastlandsekonomin, d.v.s. exklusive olja och sjöfart.

² Harmonised consumer price index.

³ Consumer price index.

Källa: OECD

”

Tydligast är risken att en för stram samlad ekonomisk politik tillsammans med den åtstramande effekten från den höga inflationen leder till en ännu kraftfullare inbromsning i världsekonomin än förväntat.

Vi ser flera risker som kan komma att ytterligare fördjupa och förlänga den nedgång i den globala ekonomiska utvecklingen som vi står inför.

Tydligast är risken att en för stram samlad ekonomisk politik tillsammans med den åtstramande effekten från den höga inflationen leder till en ännu kraftfullare inbromsning i världsekonomin än förväntat. Många av världens centralbanker agerar nu kraftfullt för att försöka få ner inflationen; men inflationen drivs inte av ett högt efterfrågetryck och de synkroniserade försöken att trycka ner den riskerar att knäcka världsekonomin. De penningpolitiska åtstramningarna kommer efter en lång period av mycket låga räntor och riskerar att påverka den finansiella stabiliteten.

En annan nedåtrisk i prognosen, inte minst för den europeiska ekonomin, är tillgången och priset på gas och el. De beror bland annat på vädret den kommande vintern, ländernas förmåga att effektivisera och dämpa efterfrågan samt möjligheten att upphandla på världsmarknaden.

Slutligen är utvecklingen i Kina en osäkerhetsfaktor för prognosen. Trots att kommunistpartiets hårda förhållningssätt mot Covid lättats något, återstår frågetecken kring effekter och officiella reaktioner på ökad smittspridning, turbulens på den kinesiska fastighetsmarknaden samt minskad rapportering av officiell statistik.

Hög inflation – från pandeminedstängning till krig

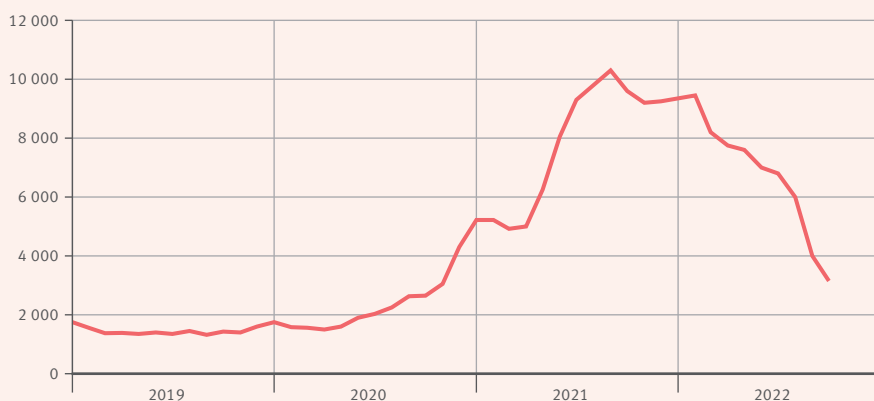
Inflationen ligger i många av världens länder på sin högsta nivå på flera decennier. Hur inflationen utvecklas framöver är avgörande för prognosbildningen. Vår bedömning är att inflationen i de allra flesta ekonomier huvudsakligen berott på utbudsstörningar orsakade först av pandemin och därefter av Rysslands krig mot Ukraina.

När prisökningarna först började i en del länder under första halvan av 2021 var en mekanisk uppstusoeffekt, efter stora prisfall på bland annat olja under 2020, en viktig del av förklaringen. Pandemin fortsatte påverka prisutvecklingen under 2021 genom att nedstängningar, restriktioner och preferensförskjutningar ledde till utbudsproblem när produktion och logistik inte lyckades ställa om tillräckligt snabbt. Nya flaskhalsar uppstod när restriktionerna togs bort. De flesta bedömare antog att inflationen skulle sjunka tillbaka förhållandevis snabbt i kölvattnet av pandemin. Många av de flaskhalsar som drev de pandemirelaterade prisökningarna verkar också ha klingat av; globala fraktkostnader är på väg ner mot liknande nivåer som innan pandemin och efterfrågan på varor och tjänster har inom OECD i stort återgått till förväntad nivå utifrån trend före pandemin.

Globala containerfraktkostnader

Diagram 2.1

Index, jan 2019–okt 2022

Källa: Statista.

I och med Rysslands krig i Ukraina tog prisökningarna ny fart och inflationen nådde i många länder helt nya nivåer. Effekten på energipriserna har varit avsevärd, men även de globala livsmedelspriserna har påverkats markant av kriget. Även väderrelaterade faktorer har dock varit avgörande i att driva upp priset på livsmedel under de senaste åren.

Den höga inflation de flesta länder upplever idag utgörs till stor del av ökande energipriser som påverkar inflationen – såväl direkt som indirekt – genom att energi är en insatsvara i andra varor och tjänster. I många länder finns även en betydande valutaeffekt som bidrar till inflationstrycket, bland annat i Europa och då främst i små länder med egna valutor och flytande växelkurs. Även de pandemirelaterade flaskhalsarna har troligen kvarvarande påverkan på inflationen eftersom det tar tid innan prisökningar i producentled slår igenom på konsumentpriserna.

ENERGIPRISUTVECKLINGEN AVGÖRANDE FÖR EUROPEISKA INFLATIONEN FRAMÅT

Under 2022 har Europa pressats hårt av höga energipriser vilket orsakat betydande inflation. I november låg inflationen i Euro-området på närmare 10 procent och drogs upp av energipriserna som ökade med 35 procent i november jämfört med samma månad föregående år. Totalt utgör prisökningar på energi- och livsmedel två tredjedelar av ökningen av konsu-

Många av de flaskhalsar som drev de pandemirelaterade prisökningarna verkar också ha klingat av; globala fraktkostnader är på väg ner mot liknande nivåer som innan pandemin och efterfrågan på varor och tjänster har inom OECD i stort återgått till förväntad nivå utifrån trend före pandemin.

mentprisindex i Euro-området det senaste året. Därtill är energinnehållet betydande i många varor och tjänster. Kriget och energikrisen är del av förklaringen även till övriga prisökningar.

Det råder stor osäkerhet kring utvecklingen av energipriserna framöver. De europeiska gaspriserna och de nära korrelerade elpriserna, som på grund av sin marginalprissättningsmodell ofta bestäms av priset på gaskraft i Europa, har varit höga och volatila sedan andra halvåret 2021. Under sensommar och tidig höst 2022 ökade priserna till nya rekordnivåer.

Utvecklingen av europeiska naturgaspriser

Diagram 2.2

EUR per MWh, jan 2021-nov 2022

Källa: Dutch TTF natural gas futures (via Macrobond).

Den bakomliggande förklaringen till de höga priserna på gas och el är framför allt det europeiska beroendet av rysk naturgas. Men även väderfaktorer har betydande påverkan på priserna. De extremt höga priserna under sensommar och tidig höst berodde enligt bedömare både på oro för utvecklingen i Ukraina, turerna kring North Stream och på Europas intensiva jakt på flytande naturgas (LNG), för att ersätta den ryska naturgasen och fylla gaslagren inför vintern. De europeiska priserna på såväl gas som el sjönk därefter markant i september och oktober även om de fortfarande låg mycket högt jämfört med innan prisökningarna inleddes under 2021. Orsaken till de lägre priserna under hösten var att Europa lyckats fylla sina lager med LNG och inte längre budade upp priserna till samma rekordnivåer. Därtill bidrog den varma och blåsiga hösten positivt. Under den senaste månaden har gaspriserna ökat något.

Det är positivt att Europa lyckades fylla sina gaslager snabbare än vad många experter trott. Det minskar risken för ransonering med potentiellt stora effekter på den ekonomiska utvecklingen framöver. Att Europa står inför en vinter med höga gas- och elpriser framstår dock som ofrånkomligt. Hur höga priserna blir är mycket svårbedömt och beror bland annat på vad som sker med den återstående ryska gasexporten, efterfrågan på världsmarknaden (vilket påverkas inte minst av Kinas pandemirestriktioner), väderförhållandena under vintern och på hur väl man lyckas med att spara energi i Europa. De gemensamma åtgärder som nu håller på att tas fram av kommissionen, i form av bland annat gemensamma inköp av gas och en akutåtgärd i form av ett pris-

”

Totalt utgör prisökningar på energi- och livsmedel två tredjedelar av ökningen av konsumentprisindex i Euro-området det senaste året.

tak på gas, kan bli avgörande för prisnivån. Pristaket på gas ser dock ut att få en utformning som innebär att det endast slår till i extremfall – och även då kan det komma att upphävas om det innebär risker för exempelvis tillgången till gas eller för den finansiella stabiliteten. Vårt antagande i denna prognos är att priserna på såväl gas som el kommer vara mycket höga och volatila under de kommande vintermånaderna, men att de inte kommer ligga på så höga nivåer som under sensommarens topp. Även under resten av 2023 förväntas priserna ligga högt och nya pristopp kan inträffa – såväl väderrelaterade som relaterade till behovet att återfylla gaslagren.

Efter energipriserna är det livsmedelspriserna som bidragit mest till inflationen i Euro-området det senaste året. De globala livsmedelspriserna ökade trendmässigt mellan våren 2020 och våren 2022 som ett resultat av ett flertal faktorer bland annat relaterade till vädret, kriget i Ukraina och Rysslands blockad av spannmålsexport från landet. I maj bröts glädjande nog trenden, inte minst tack vare avtalet med Ryssland som trots kriget möjliggjorde spannmålsexport från Ukraina över Svarta havet. Under hösten hotade Ryssland först med att bryta avtalet men backade sedan. I denna prognos antar vi att de senaste årens snabba ökning av de globala livsmedelspriserna avstannat. Ett möjligt alternativt scenario är dock nya prischocker på grund av exempelvis Rysslands agerande.

Sammantaget förväntar vi oss att inflationen i EU når sin topp under december 2022 eller januari 2023, för att därefter successivt sjunka tillbaka under 2023. Inflationen kommer dock fortsatt vara mycket hög under stora delar av året, vilket resulterar i ett högt prognosticerat årsgenomsnitt. En upptrisk för inflationen under 2023 är att det visar sig svårare att fylla gaslagren i Europa inför vintersäsongen 2023–2024 med högre inflation som följd.

INFLATIONEN I USA VÄNDER NERÅT NÄR KVARVARANDE PANDEMIEFFEKTER EBBAR AV

Medan inflationen i Europa, som beskrivits ovan, till absolut största delen verkar vara ett resultat av kriget i Ukraina och framför allt konsekvenserna av kriget på gas- och elpriserna, tyder mycket på att inflationen i USA till stor del förklaras av andra faktorer. Under 2022 har även USA påverkats (om än mindre markant än Europa) av Ukrainakrigets effekter på livsmedels- och energipriserna. Men inflationen började öka tidigare i USA, där den tog markant fart redan under början av 2021. Prisökningarna på andra varor och tjänster än energi och livsmedel har också varit högre än i Europa.

Orsakerna till inflationen i USA har diskuterats flitigt. Flaskhalsarna och svårigheterna att snabbt anpassa produktionen i takt med pandemirelaterade efterfrågeförändringar orsakade, som beskrivits ovan, inflation i många länder. Just USA upplevde under pandemin en särskilt kraftfull förskjutning från konsumtion av tjänster till konsumtion av varor. Det har också medfört en kraftig efterfrågeförskjutning tillbaka när ekonomin öppnats upp samtidigt som återanpassningen varit svår att hantera på arbetsmarknaden.

Vissa bedömare har argumenterat för att den amerikanska inflationen i del beror på ett högt efterfrågetryck, orsakat delvis av stora pandemistöd-paket. Låg arbetslöshet och många lediga jobb per arbetsökande pekar mot att en tajt arbetsmarknad kan vara del av förklaringen till de fortsatta prisökningarna i landet. Men bilden är inte entydig. Arbetslösheten är inte lägre än vad den var innan pandemin när inflationen var i nivå med målet. Dessutom är arbetskraftsdeltagandet på en lägre nivå idag än innan pandemin, vilket kan tyda på en mindre ansträngd situation på arbetsmarknaden.

USA upplevde under pandemin en särskilt kraftfull förskjutning från konsumtion av tjänster till konsumtion av varor.

En annan tolkning är därmed att de matchningsproblem och löneökningar som observerats i USA snarare beror på att den mer flexibla amerikanska arbetsmarknaden och lönebildningen gjorde det svårare än i exempelvis flera europeiska länder att hantera de chocker som pandeminestängningar och återöppningar utgjorde.

Väl avvägd inflationshantering centralt för konjunkturutvecklingen i USA och Europa

Inflationen tynger den globala konjunkturutvecklingen bland annat genom att skapa stor osäkerhet och minskade reala inkomster för hushållen men även genom hanteringen av inflationen i form av bland annat en åtstramande penningpolitik och därmed höjda räntekostnader.

Tillväxten var under det första halvåret 2022 god i Europa som helhet; något som förvånade många. Men skillnaderna var betydande mellan olika länder. Utvecklingen drogs upp av tillväxten i bland annat flera länder i södra Europa när lättade pandemirestriktioner bidrog till återhämtning i turistsektorn. Kriget i Ukraina och energikrisen gör dock ett tydligt avtryck i tillväxtsiffrorna för bland annat de baltiska länderna och för Europas största ekonomi, Tyskland. Under andra kvartalet växte den tyska ekonomin med blygsamma 0,1 procent jämfört med föregående kvartal. Tillväxten bedöms bli mycket svag i Europa under nästa år, OECDs prognos för Euro-området är en tillväxt på 0,5 procent som en följd av höga och osäkra energipriser samt höjda räntor som dämpar konsumtion och investeringar. Inte minst dras helheten ner av Tyskland, där prognosen är en minskning av BNP med -0,3 procent, och Italien, där prognosen är en tillväxt på 0,2 procent 2023.

USA uppvisade negativa tillväxtsiffror under första halvåret 2022. Under det tredje kvartalet ökade dock BNP. Åsikterna har till viss del gått isär om det är fråga om en begynnande recession eller om det första halvårets siffror snarare beror på mer tekniska förklaringar i form av bland annat höga importsiffror. Även i USA slår hur som helst inflation och räntehöjningar mot hushållskonsumtionen och fastighetsinvesteringarna. Tillväxten bedöms bli fortsatt låg under 2023. Prognosen är att BNP-tillväxten stannar på 0,5 procent.

Avgörande för den ekonomiska utvecklingen framåt i såväl Europa som USA är att policyresponsen på inflationen, vad gäller såväl penning- som finanspolitiken, är väl avvägd och lyhörd för den realekonomiska utvecklingen.

Det finns väldigt lite som tyder på att den höga inflationen, vare sig i USA eller i Europa, skulle bero på ett för högt generellt efterfrågetryck. Som beskrivits ovan har inflationen sin grund i chocker relaterade till pandemin och Rysslands krig i Ukraina – faktorer som är svåra att påverka med penningpolitiken. Tillväxten i världsekonomin har därtill redan börjat sakta ner. Ändå tror många bedömare att såväl Federal Reserve som ECB och de flesta andra centralbanker kommer fortsätta med fler räntehöjningar och kvantitativ åtstramning. Det råder mycket stor osäkerhet kring hur kraftfull effekten av centralbankernas agerande kommer att vara. Dels då det i många ekonomier var flera decennier sedan centralbanken senast förde en kraftfullt åtstramande politik. Sedan dess har förutsättningarna förändrats i många länder, exempelvis genom högre lånenivåer och därmed större räntekänslighet. Dels innebär den synkroniserade åtstramning som nu sker att effekten för den enskilda ekonomin kan förväntas bli ett större BNP-tapp, jämfört med en situation där penningpolitiken endast stramades åt i det

aktuella landet. Samtidigt blir den inflationsdämpande effekten mindre, då den valutaeffekt som uppkommer när centralbanken i ett enskilt land genomför en räntehöjning, uteblir.

I många länder har pandemirelaterade stödprogram och åtgärder fortsatt ut under 2022. Samtidigt har det, inte minst i Europa, införts nya åtgärder för att skydda hushåll och företag mot kraftiga prisökningar på framför allt energi. Finanspolitiken har därmed varit stödjande under året och bidragit till att hålla uppe efterfrågan i ekonomin. Många av de åtgärder som finns på plats är dock tillfälliga och löper ut i närtid. Förväntat höga energipriser under nästa år talar för att politiker i många länder kommer förlänga existerande stöd eller gå fram med nya. Samtidigt finns en utbredd syn att finanspolitiken i detta läge bör vara återhållsam för att inte motverka den förda penningpolitiken.

Hur finanspolitiken kommer se ut i många viktiga ekonomier är ännu oklart och det råder stor osäkerhet kring effekterna på världsekonomin av den synkroniserade penningpolitiska åtstramning som vi nu bevittnar. LO-ekonomernas bedömning är att det finns en avsevärd risk att den samlade ekonomiska politiken – tillsammans med den åtstramande effekten från den höga inflationen – kan orsaka en kraftfullare inbromsning än vad som ligger i vår prognos.

Penningpolitikens effekter i olika länder

Det sker just nu en synkroniserad åtstramning av penningpolitiken av centralbankerna i de flesta avancerade ekonomier. Detta trots att möjligheterna att pressa ner inflationen med hjälp av räntevapnet är små i de flesta länder, då inflationen på de flesta håll drivs av energiprisutvecklingen. Vår bedömning är att Federal Reserves snabba och kraftfulla räntehöjningar och den efterföljande förstärkningen av dollarn bidragit stort till att centralbankerna i många andra ekonomier ser sig nödgade att följa efter för att inte den inhemska valutan ska försvagas ytterligare.

Den mer åtstramande penningpolitiken kommer pressa tillbaka den generella efterfrågan i ekonomierna. Men med hur mycket kommer sannolikt variera mellan länder vilket också innebär att riskerna med följa-John-strategin varierar.

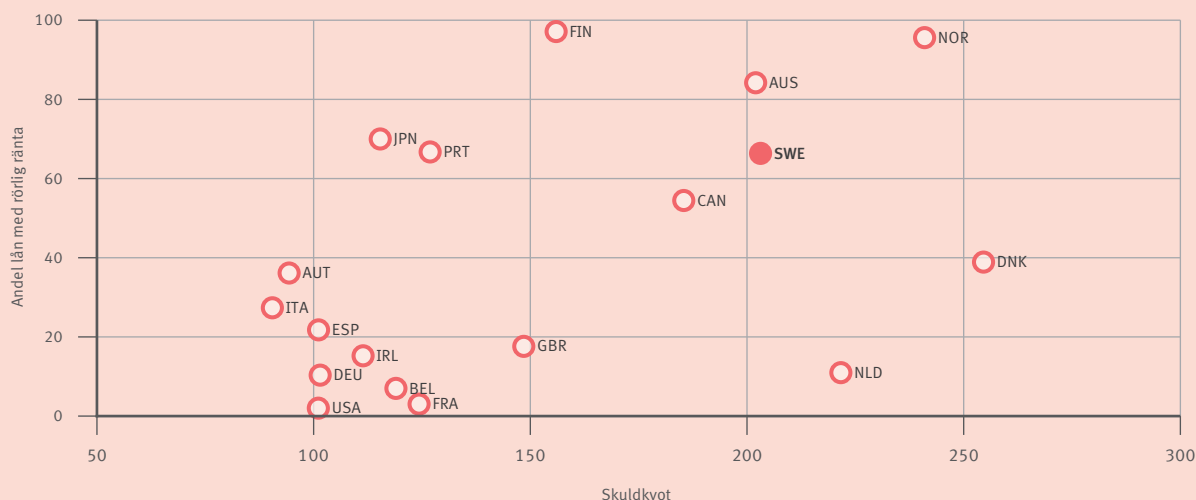
OECD-länderna skiljer sig väsentligt åt avseende hur stora delar av befolkningen som äger sitt boende, genomsnittlig skuld-kvot hos hushållen (skuld/inkomst) och andel av bolånen som har rörlig ränta (och

därmed hur snabbt en räntehöjning slår igenom på hushållen). Som framgår av diagram 2.3 ligger exempelvis skuldkvoten runt 100 procent i flera stora ekonomier så som USA, Tyskland, Italien och Spanien. I flera av de nordiska länderna, men även i Nederländerna och Australien är skuldkvoten dock över 200 procent. Andelen rörliga lån varierar också stort, från att vara ett nästan obefintligt fenomen i USA till att närmast alla bolån är rörliga i exempelvis Finland och Norge. Här bör även noteras att bindningstiden för bundna bolån varierar stort. Medan majoriteten av de bundna lånen i Sverige exempelvis har en bindningstid på under två år är det i USA vanligt med en bindningstid på 30 år. Slutsatsen blir att en räntehöjning som i ett land kan tänkas få en ganska modest effekt på hushållens konsumtion kan få en mycket kraftfull effekt i ett annat land. Det är därmed avgörande att centralbankerna beaktar att hushållens räntekänslighet skiljer sig åt mellan olika länder.

Skuldkvot och andel rörliga lån

Diagram 2.3

Procent

NOT: Rörlig ränta avser nya lån som ställdes ut med en bindningstid kortare än 1 år. Data över bindningstider gäller 2022 förutom USA där data gäller december 2021.

Källa: OECD

RÄNTEHÖJNINGARNA INNEBÄR ÖKAD RISK FÖR FINANSIELL ORO OCH INSTABILITET

En potentiell risk med den penningpolitiska åtstramning som nu sker i många länder är ökad finansiell oro och instabilitet. Många hushåll och företag har vant sig vid en lågräntemiljö; snabba och kraftiga räntehöjningar kan därför potentiellt leda till svårigheter att hantera de ökade lånekostnaderna, med risk för exempelvis ökning av konkurser och fallande fastighetspriser. Omfattande svårigheter för hushåll och företag att hantera de högre räntorna kan i sin tur leda till ökad risk för påverkan på banker och andra finansiella institutioner.

Fastighetspriserna har redan justerats nedåt i många länder. Det är i sig inget konstigt när såväl kostnaderna som osäkerheten ökar. Prisnivåerna på bostäder i förhållande till hushållsinkomsten är dessutom på rekordhög nivå i många länder. Men, inte minst i länder med hög belåningsgrad och hög andel rörliga lån, kan det finnas en risk för kraftigare prisfall vid ytterligare räntehöjningar.

Ökade lånekostnader påverkar inte bara hushåll och företag; även många högt belånade utvecklingsländer drabbas hårt av det stramare finansiella läget. Den starka dollarn vis-à-vis många valutor bidrar till de ökade lånekostnaderna. En ytterligare förstärkning av dollarn kan riskera leda till försämrade lånemöjligheter och svårigheter att hantera de sociala och ekonomiska konsekvenserna av ökade energi- och livsmedelspriser för vissa utvecklingsländer. Förutom stora konsekvenser för befolkningen i de drabbade länderna skulle en skuldskris för dessa länder även kunna få betydande konsekvenser för den globala finansiella stabiliteten och tillväxten.

Fortsatta pandemirestriktioner och låg tillväxttakt i Kina

Även för världens andra största ekonomi, Kina, hopar sig orosmolnen. Situationen är dock väldigt annorlunda än i Europa och USA. Inflationen är begränsad samtidigt som pandemin fortfarande dominerar den ekonomiska utvecklingen i landet. Kinas hårda nolltoleranslinje mot Covid möttes i november av ovanligt stora demonstrationer mot de hårda nedstängningarna. Den sjunde december lanserades en ny, mildare linje som bland annat innebär minskade smittskyddskontroller i offentliga miljöer samt mindre strikta karantänsregler. Förklaringarna till den nya linjen är bland annat försämrade ekonomisk utveckling och de breda och offentliga missnöjesyttringarna.

Tillväxten har bromsat in kraftigt i Kina de senaste månaderna vilket bedöms vara en konsekvens av de återkommande nedstängningar i kombination med dämpad efterfrågan från omvärlden och en skakig och nedåtgående fastighetsmarknad. Flera prognosinstitut har under hösten reviderat ner sina prognoser för den kinesiska tillväxten för innevarande år. OECDs bedömning är att den kinesiska tillväxten landar på 3,3 procent 2022. Om detta blir utfallet är det den lägsta tillväxten i Kina på över fyra decennier bortsett från under Covid-19-krisen 2020. Tillväxten förväntas öka till 4,6 procent 2023 – vilket fortfarande är en låg tillväxttakt ur ett kinesiskt perspektiv. Det finns även en risk att läget på fastighetsmarknaden försämras ytterligare. Fastighetssektorn utgör ungefär en femtedel av Kinas BNP och ytterligare turbulens riskerar få mycket negativa effekter på den kinesiska ekonomin och i förlängningen världsekonomin.

En ytterligare förstärkning av dollarn kan riskera leda till försämrade lånemöjligheter och svårigheter att hantera de sociala och ekonomiska konsekvenserna av ökade energi- och livsmedelspriser för vissa utvecklingsländer.

Svensk ekonomi

Svensk ekonomi befinner sig i ett mycket osäkert läge. Stora prisökningar på el och drivmedel har spridit sig till i princip samtliga varor och tjänster i konsumtionskorgen. Riksbanken har svarat med åtstramande penningpolitik. Det osäkra läget har försvagat kronan samtidigt som de höjda räntorna har bidragit till ett prisfall på bostäder. I kombination med högre finansieringskostnader och slopat investeringsstöd för hyresrätter minskar bostadsbyggandet under 2022 och 2023. Fallande reallöner och stigande räntor innebär att hushållens konsumtion och marginaler minskar. Ljusglimtar består av en relativt god exportutveckling tack vare hög efterfrågan på svensk industriproduktion och en svag kronkurs.

Sammanlagt väntas svensk ekonomi att gå in i en lågkonjunktur under 2023. Utvecklingen drivs i huvudsak av minskade bostadsinvesteringar och minskad hushållskonsumtion. Enligt såväl OECD som EU-kommissionen försämras svensk ekonomi mer än jämförbara länder. Enligt vår bedömning beror detta på att svensk ekonomi är mer räntekänslig, att den svenska finanspolitiken är stramare än i många andra jämförbara länder samt på att kronan tappar i värde. Hushållens höga belåningsgrad kombinerad med en relativt hög andel hushåll med rörliga eller kort bundna räntor innebär att styrräntans genomslag på ekonomin är relativt stor och snabbverkande.

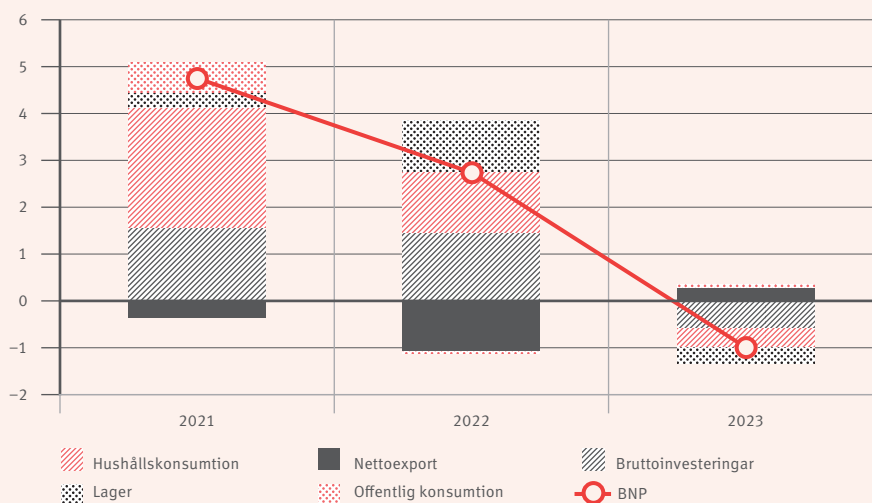
Riskerna för en djupare nedgång är betydande. I vår omvärld kan nya kriser uppstå som skulle kunna leda till stora bortfall i efterfrågan. Vår prognos bygger på ett relativt mildt scenario i vår omvärld. Den ekonomiska utvecklingen år 2023 är dock ytterst svårbedömd. Som beskrivits i föregående kapitel finns flera nedåtrisker. Till dessa hör energichocker, kopplade till väder och geopolitik, utvecklingen i Kina, samt svårigheten att bedöma hur centralbankernas (till synes) koordinerade räntehöjningar påverkar den aggregerade efterfrågan och därmed svensk export.

Sammanlagt väntas svensk ekonomi att gå in i en lågkonjunktur under 2023.

Utfall och prognos bidrag till BNP-tillväxten per komponent

Procentenheter, kalenderkorrigerade värden

Källa: SCB, egna beräkningar.

Läget i svensk ekonomi – från starkt till svagare läge

Nedan redogör vi för de viktigaste skeendena och utfallen under 2021 och 2022. Vårt huvudsakliga fokus är prisbildningen, Riksbankens reaktion på inflationen samt hur detta påverkat hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarnas utveckling.

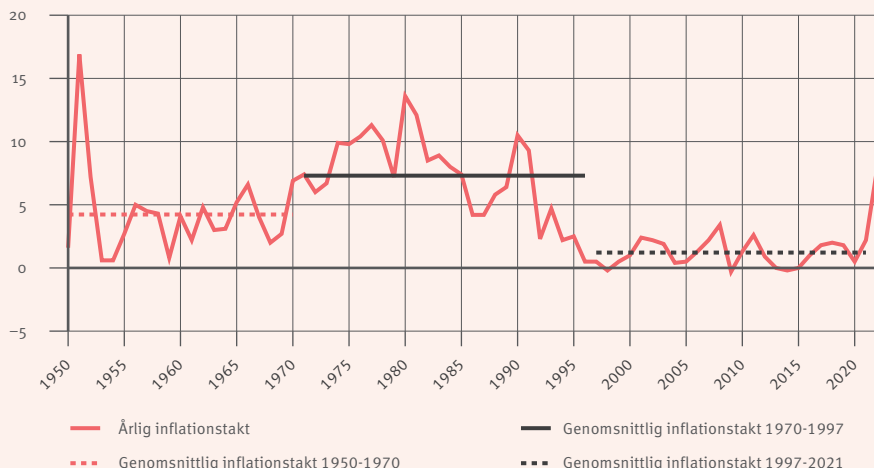
HÖGRE PRISER OCH RÄNTOR SLÅR HÅRT PÅ HUSHÅLLEN

Under 2022 har vi i Sverige, liksom stora delar av världen, upplevt den högsta inflationstakten på över tre decennier..

Inflationstakten i Sverige 1950–2022

Diagram 3.2

KPI, procent

Källa: SCB.

Riksbankens förklaringar till inflationens orsaker och verkan har skiftat under det gångna året, vilket påverkat inriktningen på den förda penningpolitiken. Före Ukrainakriget menade Riksbanken (och andra centralbanker) att den förhöjda inflationstakten förklarades av temporära flaskhalsar och anpassningar kopplade till återöppningar av samhället efter pandemin. Prisökningarna sågs därmed som övergående.

Under våren 2022, då inflationstakten började överstiga 4 procent, bytte Riksbanken fot och betonade i stället efterfrågedrivna förklaringar; det vill säga att inflationen var en effekt av en överhettad ekonomi där för många köpstarka konsumenter konkurrerade om ett alltför begränsat utbud av varor och tjänster. Som bevisföring pekade Riksbanken bland annat på att inflationen haft ett brett genomslag på till exempel tjänstepriser. LO-ekonomerna, i likhet med många internationella bedömare, menar dock att orsaken till inflationen i Sverige och Europa i huvudsak kan förklaras av plötsliga utbudsbortfall av kritiska insatsvaror som direkt och indirekt drabbar hushållen och produktionen, och där de initiala chockerna kan ta relativt lång tid att jobba sig genom nationella och globala värdekedjor. LO-ekonomerna ser fortsatt detta som den korrekta beskrivningen av inflationens orsaker.

Vidare påverkas den svenska prisbildningen av en försvagad krona, vilket innebär att importerade varor och tjänster blivit dyrare. Mellan januari 2021 och oktober 2022 har de tre mest handlade valutorna stärkts mot kronan; Euron med 8 procent, US-dollar med 34 procent och kinesiska yenen med 20 procent. Kronindexet KIX, som beräknar ett värde på svenska kronan baserat på en viktad valutakorg mot de viktigaste handelsländernas valutor, indikerar en försvagning av kronan mot omvärlden om 10 procent under samma period.

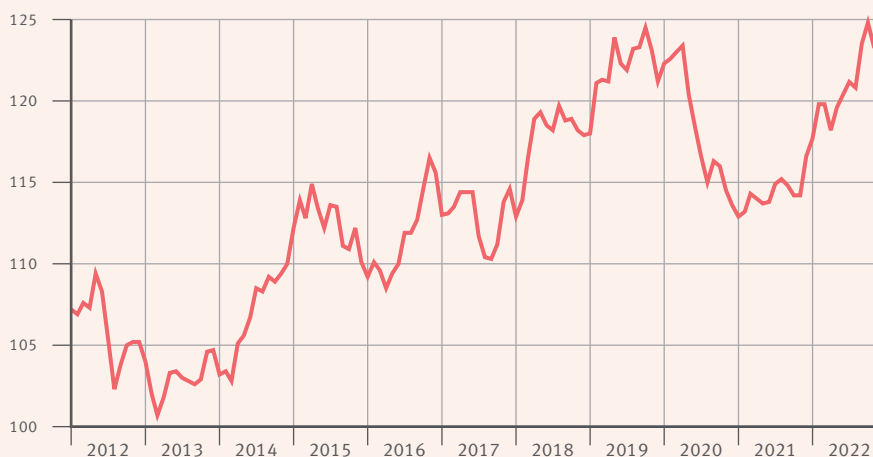
10%

Har kronan ungefär försvagats med, mot våra handelspartners valutor.

Valutakurs för svenska exportmarknader (KIX)

Diagram 3.3

Index 100 = 18 november 1992

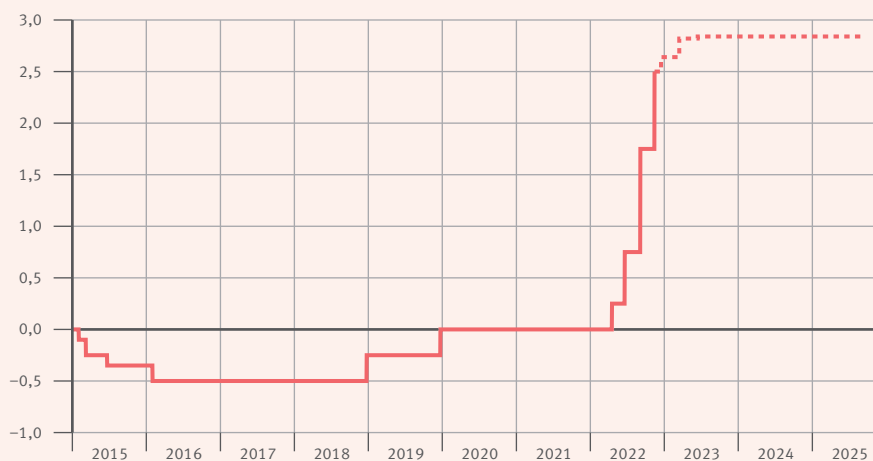
Källa: Riksbanken.

Som svar på inflationen (och den försvagade kronkursen) har Riksbanken genomfört fyra kraftiga räntehöjningar under året samt lagt en förhöjd räntebana. Senast i november höjdes räntan med 0,75 procentenheter. Styrrentan ligger i nuläget på 2,5 procent och Riksbanken planerar ytterligare, men inte lika stora, höjningar under 2023. Den stärkande effekten på växelkursen har dock uteblivit då kronans värde gått i motsatt riktning.

Styrräntan och Riksbankens prognosticerade räntebana

Diagram 3.4

Procent

Källa: Riksbanken, Penningpolitisk rapport, november 2022.

HUSHÅLLENS KONSUMTION HAR FÖRSVAGATS UNDER 2022

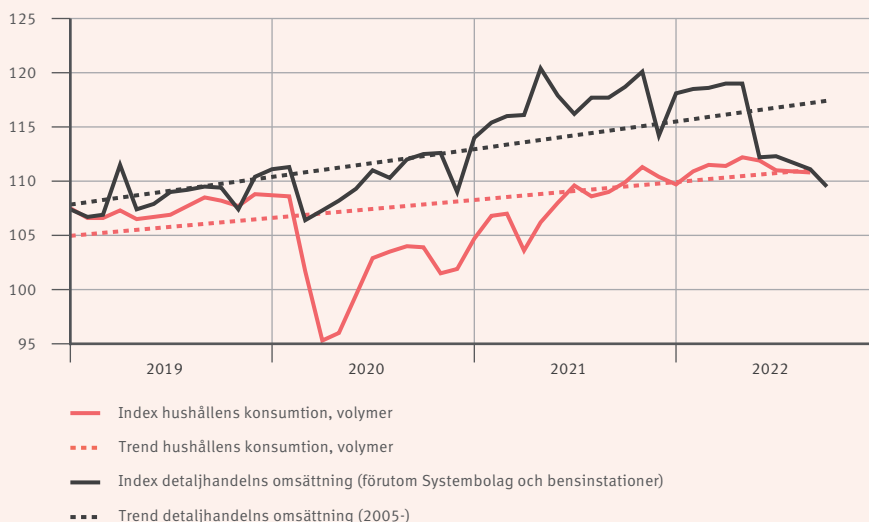
Från hushållens perspektiv var 2021 och 2022 händelserika år. Den relativt goda reala inkomstutvecklingen under pandemin, parat med svårigheter att konsumera under 2020, resulterade i kraftiga konsumtionsökningar när restriktionerna fasades ut med ökad efterfrågan på varor och tjänster vars utbud och efterfrågan hade varit begränsat av pandemin. Konsumtionen av hotell- och restaurangtjänster ökade till exempel med över 50 procent under vintern 2021–2022 jämfört med föregående vinter.

Sett till pandemin återhämtade sig hushållens konsumtion starkt under 2021. Under 2022 ser vi dock tydliga avmattningstendenser. Trots att den reala ökningen av konsumtionsvolymerna återgått till trenden (från 2005 och framåt) har 2022 inneburit en stor omläggning av hushållens konsumtionsmönster. När hushållen tvingas prioritera nödvändiga men kraftigt fördyrade konsumtionsposter, så som elräkningar, över mindre nödvändig konsumtion, så som restaurang- och hotellbesök, kan en relativt hög real konsumtionsvolym dölja att den faktiska konsumtionen minskat på många utgiftsområden under året. Till exempel kan vi se hur de underliggande konsumerade kvantiteterna utvecklats¹ under 2022, vilket visar att den "faktiska" konsumtionen minskat med 20 procent mellan april och september 2022. Den stagnerande konsumtionen speglas också i detaljhandels omsättning som i kalenderkorrigerade reala termer minskat med knappt 8 procent i sedan maj månad.

Hushållens konsumerade kvantiteter samt detaljhandels omsättning

Diagram 3.5

Index (januari 2016 = 100) säsongrensad, fasta priser (2021)

Källa: SCB, egna beräkningar.

¹ Ett kvantitetsindex över konsumtionen fås fram genom att dividera ett index över månatliga konsumtionsvolymer (i Tjänstesektorns omsättning – Hushållens konsumtion) med dess korresponderande KPI-indexantal.

HÖG INVESTERINGSTAKT EFTER PANDEMIN

Investerings takten i svensk ekonomi har de senaste åren utvecklats väl och återhämtade sig efter pandemin i princip till trenden. Bostadsinvesteringarna har haft en positiv utveckling under de gångna två åren och nådde en rekordnivå andra kvartalet 2022. Investeringar i såväl småhus som flerbostadshus avtar dock från och med tredje kvartalet 2022, vilket kan förklaras av räntehöjningar samt avvecklingen av investeringsstödet för hyresrätter. Detta syns allra tydligast i SCBs statistik över antalet påbörjade bostäder som minskat med 13 procent mellan tredje kvartalet 2021 och 2022. Det sker även en viss minskning, från 79 till 76 miljarder kronor, i investeringsvolym i bostadssektorn mellan 2022 års andra och tredje kvartal. Investeringsvolymen påverkas långsammare eftersom det kommer ske kontinuerligt arbete med sedan tidigare påbörjade bostäder.

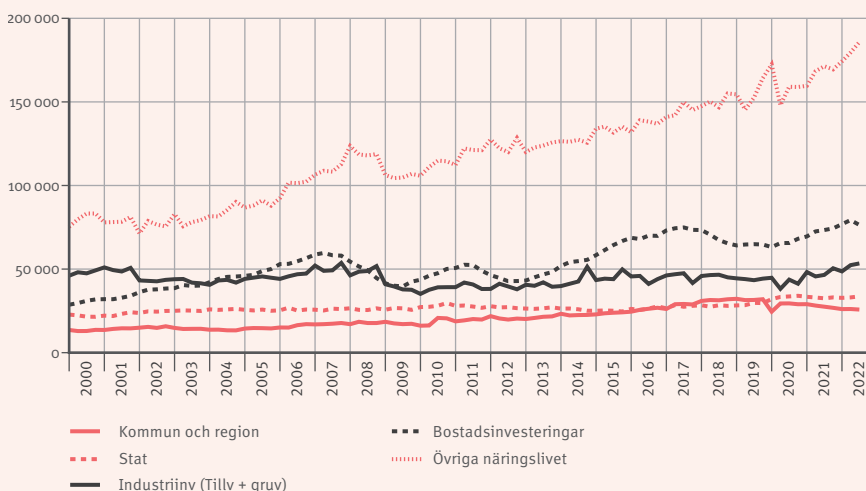
Utöver "övriga näringslivet", där investeringar i tjänstesektorerna växer snabbt, har investerings takten i de exporttunga gruv- och tillverkningsindustrierna ökat starkt de senaste tre åren. Utvecklingen avviker från en historisk trend där industriinvesteringarna sedan 1996 i det närmaste stått still i fasta priser. Denna positiva utveckling kan till viss del tillskrivas de senaste årens stora satsningar kring grön omställning i näringslivet; inte minst i Norrbotten och Västerbotten.

Jämfört med utvecklingen i hela ekonomin har kommunsektorn och statens investeringar stagnerat, trots stora behov inom såväl offentligfinansierade tjänster som infrastruktur. Statliga investeringar ökade mellan 2019 och 2020, men har sedan dess planat ut och matchar inte ökade investeringar i näringslivet.

Bruttoinvesteringar för olika näringsgrenar

Diagram 3.6

Miljoner kronor (fasta priser i 2021 års penningvärde, säsongjusterat)

Källa: SCB, egna beräkningar.

FORTSATT ÖKNING AV UTRIKESHANDELN

Exporten och importen steg kraftigt under 2021. En orolig omvärld, en försvagad valuta och svagare köpkraft (både i Sverige och utlandet) har lett till en minskad ökningstakt av både importen och exporten under inledning-

en av 2022. Ökningstakten i både importen och exporten är dock, trots en tydlig inbromsning av global BNP, fortsatt höga. Exportökningarna kan förklaras av hög efterfrågan men också som en effekt av den svaga kronan, medan importen drivs av relativt stark inhemsk efterfrågan under första halvåret 2022. Under 2021 och inledningen av 2022 utvecklades importen starkare än exporten, vilket innebar en minskad, men fortsatt positiv nettoexport.

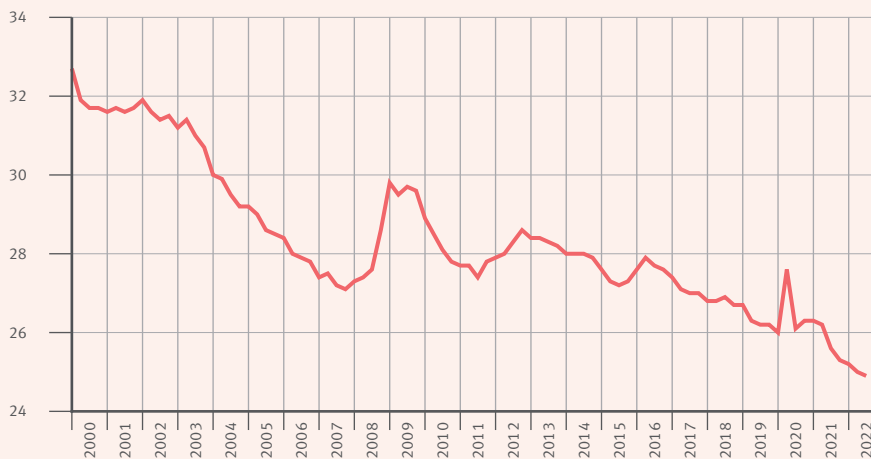
AVTRAPPNING AV OFFENTLIG KONSUMTION EFTER PANDEMIN

Behovet av offentligfinansierad välfärd var exceptionellt hög under pandemin, inte minst inom sjukvården. Efter pandemin kvarstår en omfattande vårdskuld samtidigt som den demografiska utvecklingen bidrar till en ökad efterfrågan på offentligfinansierade tjänster och verksamheter. Offentlig konsumtion som andel av BNP har dock minskat sedan millennieskiftet och fallet har varit markant det senaste året.

Offentlig konsumtion

Diagram 3.7

Procent av BNP

Källa: SCB, egna beräkningar.

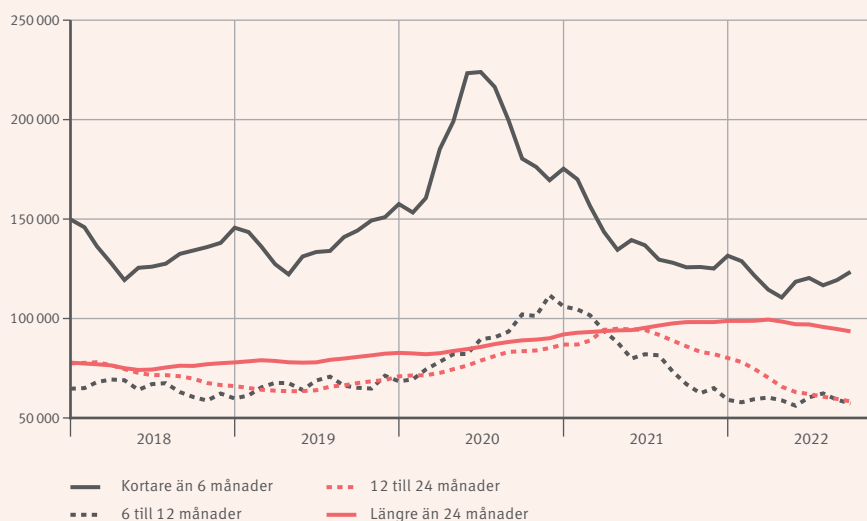
EN STARK ARBETSMARKNADSUTVECKLING MATTAS AV

Sedan arbetslösheten toppade och sysselsättningsgraden bottnade i juli 2020 har utvecklingen på svensk arbetsmarknad varit stark med stabilt sjunkande arbetslöshet och ökande sysselsättningsgrad. Antalet långtidsarbetslösa med väldigt långa arbetslöshetstider (över 24 månader) fortsatte öka ända fram till april 2022, men har sedan dess minskat. Det är tydligt att det krävs en lång period med en stark arbetsmarknad för att långtidsarbetslösheten ska sjunka. För att inte den goda trenden ska brytas behöver efterfrågan i ekonomin fortsatt vara stark.

Arbetslösa efter varaktighet

Diagram 3.8

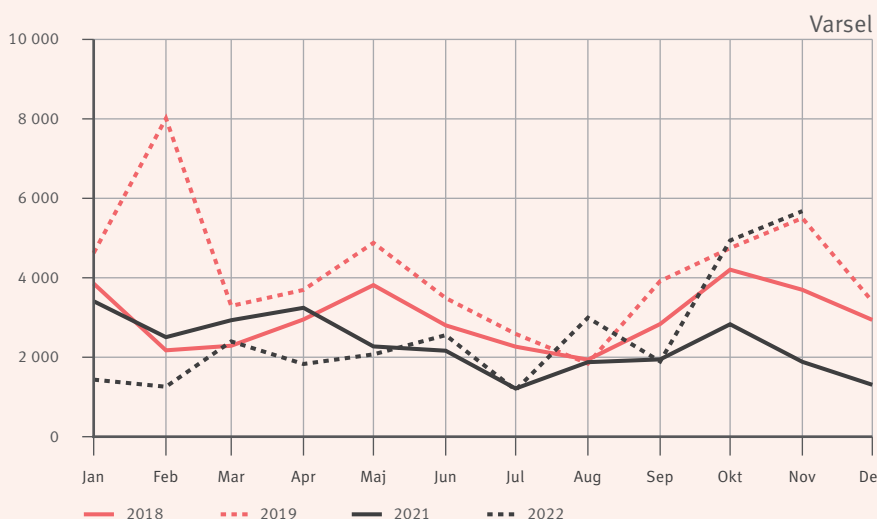
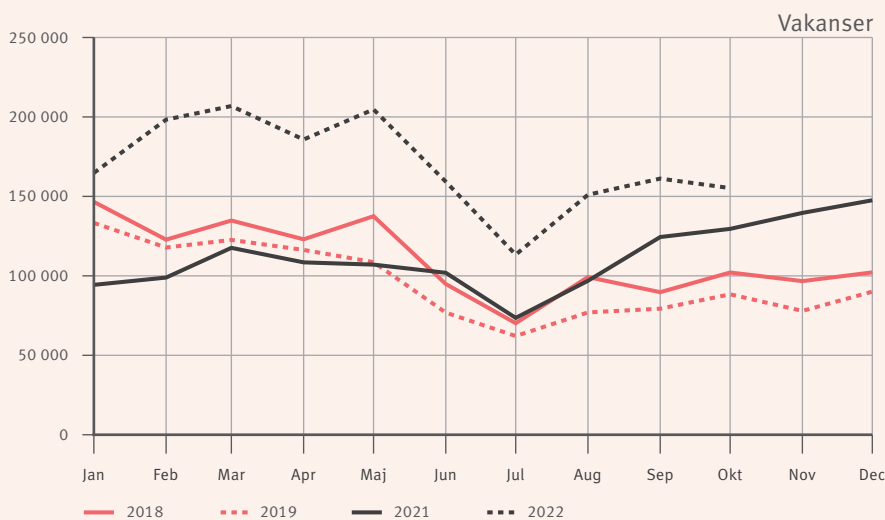
Antal arbetslösa

Källa: Arbetsförmedlingen samt egna beräkningar

Arbetsmarknaden har försvagats något under hösten, inte minst på grund av minskad köpkraft orsakad av höga elpriser, höjda räntor och dyrare importvaror. Utvecklingen syns i ökningen av antalet registrerade arbetslösa med korta arbetslöshetstider. Långtidsarbetslösheten sjunker fortfarande, men den positiva trenden kan komma att brytas när nya arbetslösa tillkommer och långtidsarbetslösa återigen riskerar att hamna "sist i kön". Varslen, som sedan pandemitoppen legat på en låg nivå, ökade i oktober och november. Sedan september har arbetslösheten legat konstant (i antal), i och med att den sjunkande långtidsarbetslösheten motsvaras av en ökande korttidsarbetslöshet. Sysselsättningstillväxten har mattats av. En ljusglimt är att sysselsättningen och antalet nya vakanser fortsatt ligger på historiskt höga nivåer.

Antal

Not: 2020 avviker i antal vakanser och är på grund av den speciella situationen med pandemin exkluderad från diagrammen.

Källa: Arbetsförmedlingen

-1,0%

Vår prognos för Sveriges kalenderkorrigerade BNP-tillväxt 2023.

Prognos för svensk ekonomi

Vi prognosticerar en avmattning av BNP-tillväxten för fjärde kvartalet 2022, främst drivet av minskad hushållskonsumtion, offentlig konsumtion samt bostadsinvesteringar. Samtidigt bidrar bruttoinvesteringar och lagerinvesteringar positivt till BNP-tillväxten.

Sett till helåret 2023 spår vi en lågkonjunktur med en minskning av BNP med -1,0 procent till följd av fortsatt minskad hushållskonsumtion, kraftig minskning i bostadsinvesteringarna samt en svag utveckling av den offentliga konsumtionen. BNP-fallet mildras något av ökande nettoexport och kommunal konsumtion.

Prognosen är osäker på både upp- och nedsidan. Ökade offentliga stöd, en

kursändring i Riksbankens penningpolitiska hållning, en god löneutveckling och en varmare vinter med lågt elpris kan öka efterfrågan och dämpa nedgången i hushållens konsumtion och i bostadsbyggandet. På nedsidan ser vi i stället en risk för att många centralbanker höjer räntan för mycket, fortsatt höga elpriser och en större minskning av efterfrågan i omvärlden, vilket skulle drabba exporten och bruttoinvesteringarna.

Försörjningsbalans och bytesbalans

Tabell 3.1

Procentuell volymförändring

	Nivå 2021, mdkr	2021	2022p	2023p
BNP	5 450	4,9	2,7	-1,2
BNP, kalenderkorrigerad	5 433	4,7	2,7	-1,0
Export	2 468	7,6	4,8	1,6
Hushållens konsumtion	2 390	5,9	3,0	-1,0
Offentlig konsumtion	1 405	2,4	-0,1	0,3
Statlig konsumtion	367	3,1	-0,1	-2,7
Kommunal konsumtion	1 038	2,2	-0,2	1,4
Bruttoinvesteringar	1 394	6,1	5,6	-2,1
Lagerinvesteringar	17	0,3	1,1	-0,3
Import	2 240	9,4	7,9	1,1
Inhemsk efterfrågan	5 205	5,3	4,0	-1,3
Bytesbalans, % av BNP	288	5,3	4,3	4,5

Källa: SCB och egna beräkningar.

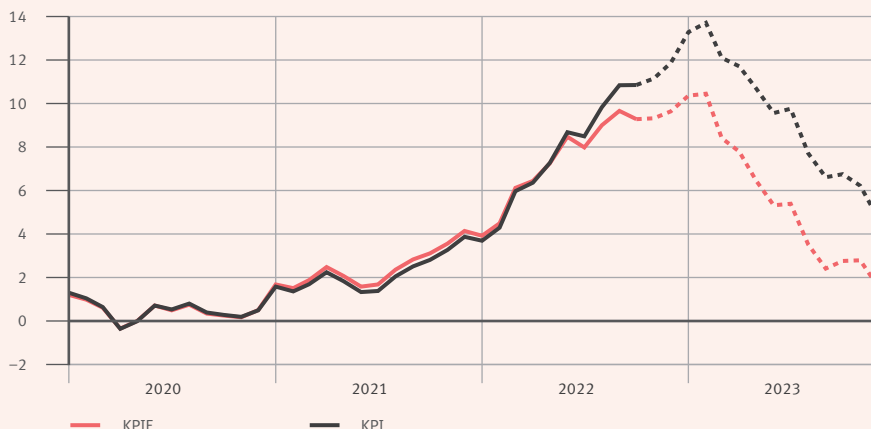
INFLATIONEN NÅR SIN KULMEN I BÖRJAN AV 2023 OCH FALLER SEDAN I LÅNGSAM TAKT

Energipriserna väntas nå sin kulmen i februari 2023, för att därefter matas av till årsslutet. Skillnaden mellan KPI och KPIF, där Riksbanken utgår från det senare, kommer öka markant under årets lopp. Detta scenario följer i huvudsak Riksbankens prognos och inkluderar ytterligare en eller två mindre räntehöjningar i början av 2023.

KPI- och KPIF-prognos

Diagram 3.10

Procent

Källa: Riksbanken och egna beräkningar.

Konsumentpriser och styrränta

Tabell 3.2

Procentuell förändring

	2021	2022p	2023p
KPI	2,2	8,3	9,4
KPIF	2,4	7,6	5,6
Styrränta, % vid årets slut	0,00	2,50	2,75

Källa: Riksbanken, egna beräkningar.

HÖGA ELPRISER OCH RÄNTOR ÄR STARKT ÅTSTRAMANDE FÖR HUSHÅLLENS KONSUMTION

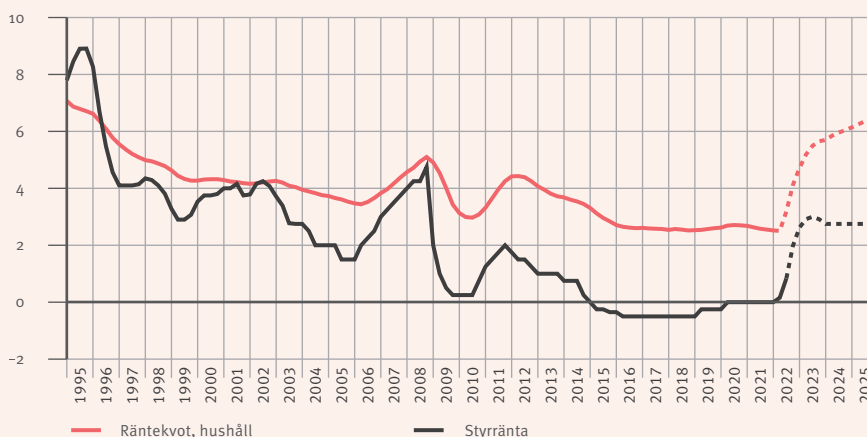
Hushållens konsumtion spås sjunka 2023. Detta är främst en effekt av hög inflation, höjda räntekostnader och en ökad arbetslöshet till följd av den minskade totala efterfrågan i ekonomin.

Då hushållens belåningsgrad är hög och en relativt hög andel av hushållen har korta eller obundna bolån kommer redan aviserade och kommande räntehöjningar påverka hushållens konsumtion negativt. Detta innebär att hushållens räntekvot ökar; det vill säga andelen av deras disponibla inkomster som går till räntebetalningar stiger. Ju längre styrräntan förblir hög, desto större blir genomslaget av räntehöjningen på räntekvoten och på hushållens konsumtion.

Räntekvotens utveckling och prognos

Diagram 3.11

Procent respektive procent av disponibel inkomst

Källa: Riksbanken, SCB, egna beräkningar.

Med en svagt åtstramande budget 2023 och försämrade köpkraft, till följd av reallönesänkningar, kommer hushållen att tvingas minska både sin konsumtion och sitt sparande. Elprisstödet och indexerade skattesänkningar tillsammans med automatiska uppskrivningar av vissa socialförsäkringar kommer hjälpa till att upprätthålla hushållskonsumtionen, men är sammanlagt otillräckliga för att kompensera för hela tappet.² Den svaga konsumtionen har en starkt negativ effekt på BNP-utvecklingen.

² Prisbasbeloppet för 2023 ökar med 8,7 procent. Följande transfereringar och skatter påverkas: garantipensionen (samt bostadstillägg och särskilt bostadstillägg), vissa tjänstepensioner, omvårdnadsbidraget, taken för ersättningar från sjuk- och föräldraförsäkring, garantinivån på sjukpenningen men inte föräldrapenningen, studiemedel, jobbskatteavdrag och brytpunkten för statlig inkomstskatt.

Miljarder kronor respektive procentuell förändring

	Nivå 2021	2021	2022p	2023p
Lönesumma*	2 147	5,7	6,9	3,1
Övriga inkomster	1 393	10,9	3,9	6,5
Inkomster före skatt	3 540	7,7	5,7	4,4
Skatter och avgifter	953	11,9	3,4	1,7
Disponibel inkomst	2 587	6,2	6,6	5,4
Konsumtion	2 393	8,0	11,5	8,3
Prisutveckling		1,9	8,3	9,4
Real disponibel inkomst		4,2	-1,6	-3,7
Real konsumtion		6,0	3,0	-1,0
Sparande, % av disponibel inkomst**	446	17,2	12,4	9,4
Eget sparande, % av disponibel inkomst**	193	7,5	3,2	0,5
Finansiellt sparande, % av BNP	312	5,7	2,9	1,3

* Lönesumman är produkten av arbetade timmar och timlön enligt nationalräkenskaperna (NR) vilken inte är konsistent med faktisk timlöneutveckling enligt Konjunkturlönestatistiken. Som ett beräkningstekniskt antagande har vi antagit att timlönen enligt NR 2023 ökar enligt LO-förbundens gemensamma lönekrav.

** Sparande är inklusive avtalspensioner och Eget sparande är exklusive. Det uppmätta sparandet kan framstå anmärkningsvärt lågt. En delförklaring till detta är de beräknade ränteeffekterna på boendekostnaderna som inte bara beräknas höja lånekostnaden för hushållen utan även avkastningskravet på det insatta kapitalet i boendet.

Källa: SCB och egna beräkningar

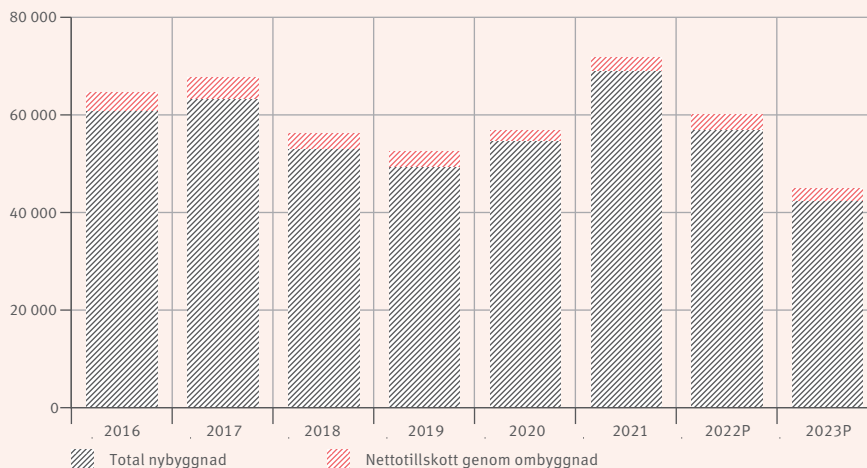
BOSTADSVINSTERINGARNA MINSKAR KRAFTIGT, MEN KLIMATOMSTÄLLNINGEN SKAPAR FORTSATT STARKT BEHOV AV INVESTERINGAR I NÄRINGS- LIVET

Under 2022 kan ser vi en tydlig inbromsning i byggandet av bostäder vilket bidrar starkt till minskade bruttoinvesteringar under 2023. Från toppnoteringen 2021 väntar Boverket att antalet byggstarter faller med 37 procent sammantaget under 2022 och 2023. Från 72 000 påbörjade bostäder 2021 till 45 000 bostäder 2023. Hyresrättsproduktionen väntas minska ungefär lika mycket som bostadsrättsproduktionen vilket inte var fallet vid priskorrigeringen 2018. Utvecklingen beror på ett slopat investeringsstöd för hyresrätter samtidigt som lågriskplaceringar som tidigare investerat i hyresrätter söker sig åt annat håll när exempelvis statsobligationernas räntor stiger (se Bostadsmarknad i gungning, nedan).

Bostadsbyggande utfall och prognos

Diagram 3.12

Antal påbörjade bostäder

Källa: Boverket, okt 2022

Samtidigt spår vi en svag ökning av investeringarna i näringslivet (exklusive bostäder) samt i statliga investeringar till följd av bland annat ökade försvarsanslag under 2023. Industrins orderböcker är fulla samtidigt som Sveriges näringslivsstruktur innebär goda konkurrensfördelar på medelfristig sikt i den pågående klimat- och energiomställningen. Tydligast exemplifieras detta av de omfattande industrisatsningarna i norra Sverige. Anläggningsinvesteringar bedöms öka som en konsekvens av detta.

Bruttoinvesteringar per sektor

Tabell 3.3

Miljarder kronor och procentuell förändring

	Nivå 2021	2021	2022p	2023p
Bostäder	290	10,4	4,4	-19,5
Kommunsektor	111	-0,8	-6,3	0,8
Näringsliv exkl. bostäder	860	6,6	8,7	2,3
Stat	132	-0,8	-1,1	4,2
Totalt	1 393	6,0	5,6	-2,1

Källa: SCB och egna beräkningar

EXPORTEN FORTSÄTTER ATT VÄXA MEDAN IMPORTEN AVTAR

Efterfrågan på svenska varor och tjänster från utlandet är fortsatt hög, främst inom tillverkningsindustrierna, samtidigt som möjligheterna att höja priser varit god. I november månads konjunkturbarometer avstannade den nedåtgående (men positiva) trenden av exportordergångar samtidigt som den totala orderstocken rapporteras vara på mycket höga nivåer. Detta efter en period då många har tvingats stänga sina orderböcker för nya beställningar på grund av kapacitetsbrister. Givet att osäkerheterna i omvärlden består kommer kroneffekten fortsatt bidra till hög efterfrågan på svenska produkter. Delar av det svenska näringslivets profilering mot grön omställning och energieffektiviserande varor och tjänster bådär även gott för helåret 2023. Ökade försvarsanslag i omvärlden väntas också bidra till ökad export av svensk försvarsmateriel.

Samtidigt bidrar en kombination av minskat konsumtionsutrymme samt en svag kronkurs till att importen minskar under 2023. Detta kommer att få utslag på nettoexporten som ökar för första gången sedan 2019 och ger ett positivt bidrag till BNP med 0,3 procentenheter. Den positiva effekten på BNP 2023 kan jämföras med att prognosen för 2022 är att nettoexporten sjunker och därmed minskar BNP med 1,1 procentenheter.

EKONOMIN FÖRSVAGAS PÅ GRUND AV ONÖDIGT HÖGT OFFENTLIGT FINANSIELLT SPARANDE

Det finansiella sparandet är svagt positivt 2022 för att sedan minska något under 2023. Statsskulden som andel av BNP sjunker kraftigt 2022 delvis som en följd av hög inflation, och fortsätter enligt prognosen att sjunka under 2023. Arbetslösheten är fortfarande hög i Sverige, vilket tyder på att efterfrågan i ekonomin är otillräcklig, då det finns outnyttjade resurser i ekonomin.³

Inflationen och ökade pensionsavsättningar innebär att regioner och kommuner under 2022 möter kostnadsökningar samtidigt som statsbidragen väntas minska under 2023. Trots stundande lågkonjunktur och stora behov i kommunerna, går 2022 och 2023 mot ett högt finansiellt sparande. Med en underskottsfinansiering av offentlig konsumtion och offentliga investeringar, främst inom kommunsektorerna och energirelaterad infrastruktur, hade Sverige inte behövt riskera minskande BNP 2023.

³ I Ekonomiska utsikter, våren 2022, visar vi att det inte saknas kvalificerad arbetskraft bland de arbetslösa.

Offentliga finanser

Tabell 3.4

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2021	2022p	2023p
Skatteinkomster	2 801	2 919	3 022
Övriga inkomster	31	52	50
Inkomster	2 831	2 970	3 072
Utgifter	2 836	2 947	3 076
Finansiellt sparande	-5	23	-4
% av BNP	-0,1	0,4	-0,1
Maastrichtskuld	1 981	1 903	1 833
% av BNP	36,3	32	29,4

Källa: SCB, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar

ARBETSLÖSHETEN ÖKAR UNDER 2023

I tabellen nedan redovisas utvecklingen för BNP, arbetade timmar, produktivitet, medelarbetstid och antalet sysselsatta. Produktiviteten (BNP per arbetad timme) ökade med 2,3 procent 2021, vilket i hög grad förklaras av återgången till mer normala förhållanden efter pandemiåret 2020. Under 2022 prognosticerar vi en mer blygsam produktivitetsökning. 2023 kommer produktiviteten minska något, som en effekt av att företag under lågkonjunkturen behåller mer arbetskraft än vad som behövs på kort sikt i produktionen.

Nyckeltal arbetsmarknad

Tabell 3.5

Nivå respektive procentuell volymförändring

	Nivå 2021	2021	2022p	2023p
BNP, mdkr	5 433	4,7	2,7	-1,0
BNP/arbetad timme, kr/tim	675	2,3	0,8	-0,4
Arbetade timmar NR	8 052	2,3	1,9	-0,6
Medelarbetstid, timmar/år	1 592	1,1	-0,6	-0,5
Sysselsatta NR	5 058	1,2	2,7	-0,1
Arbetskraften	5 547	1,3	1,2	0,8
Sysselsatta, % av bef. (AK)		67,3	69	68,6
Arbetslöshet, % av AK		8,8	7,5	8,3

Källa: SCB och egna beräkningar.

Arbetskraftsdeltagandet minskade under 2020 i många befolkningsgrupper och ser inte ut att ha återhämtat sig fullt ut under 2021. I år ökar arbetskraften, av allt att döma, med 1,2 procent eller närmare 68 000 personer. Vi bedömer att arbetskraftsdeltagandet ännu inte har nått den nivå det hade före pandemin i alla grupper, vilket underblåser fortsatt ökning under 2023. Ökningen kan därför bli så hög som 0,8 procent även om den hålls tillbaka något av den dämpade sysselsättningsuppgången under året.

Arbetslösheten har fortsatt sjunka under 2022, men spås öka något mot slutet av året. Den minskade efterfrågan i ekonomin som följer kommer att leda till högre arbetslöshet. Arbetslösheten bedöms öka mindre än den minskade produktionen, vilket beror på den svagare arbetskraftsutvecklingen 2023 samt att medelarbetstiden och produktiviteten antas sjunka som en följd av lågkonjunkturen. Det innebär att arbetslösheten bedöms öka under hela 2023 för att plana ut runt 8,8 procent mot slutet av året.

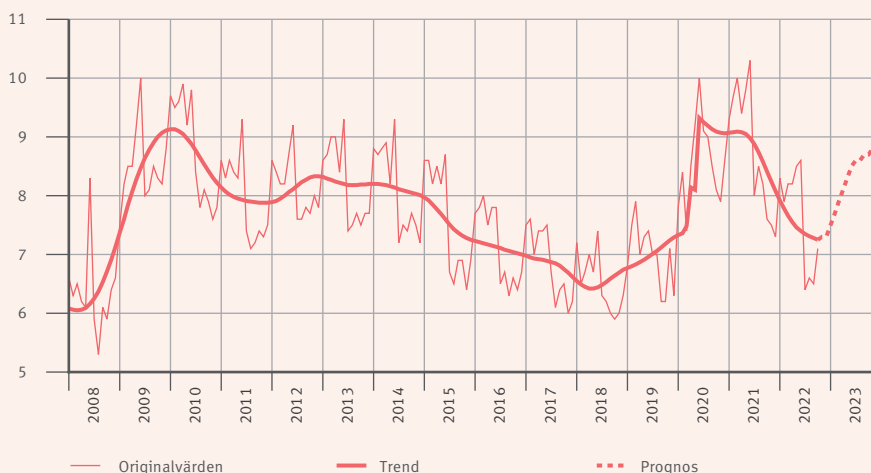

Arbetslösheten bedöms öka under hela 2023 för att plana ut runt 8,8 procent mot slutet av året.

Arbetslöshet

Diagram 3.13

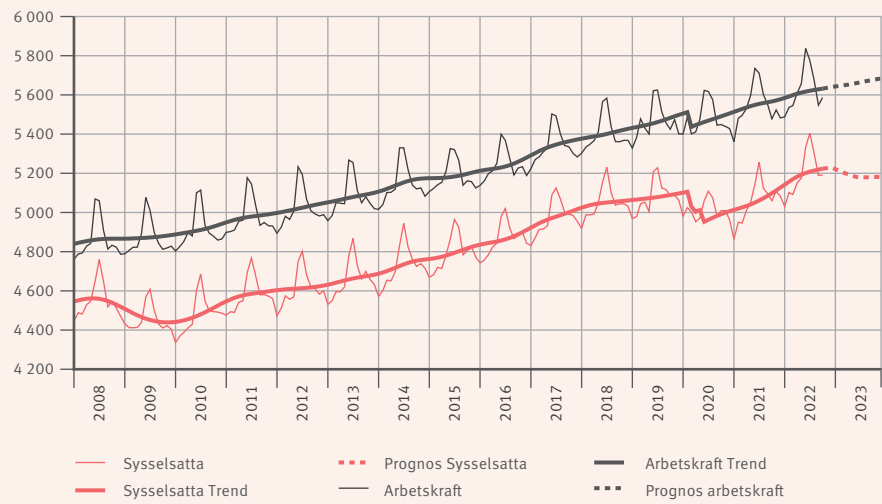
Procent av arbetskraften

Källa: SCB (AKU), egna beräkningar.

Sysselsättning och arbetskraft 15–74 år

Originalvärden och trender, tusental

Källa:: SCB (AKU), egna beräkningar.

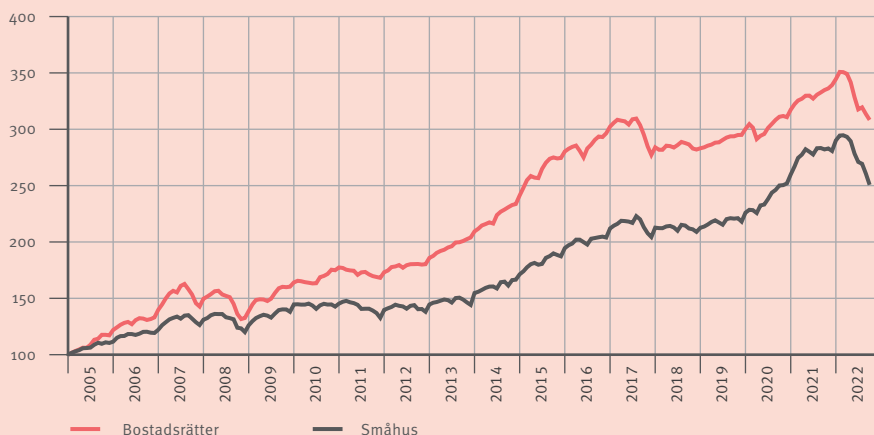
Bostadsmarknad i gungning

De svenska bostadspriserna har stigit mycket under det senaste decenniet. Prisökningarna accelererade efter pandemin men sedan toppen under våren 2022 har priserna fallit med cirka 14 procent och därmed raderat ut en stor del av post-corona-uppgången. Priserna är i dag i paritet med var de stod hösten 2020.

Bostadsprisindex

Diagram 3.15

Index 100=jan 2005

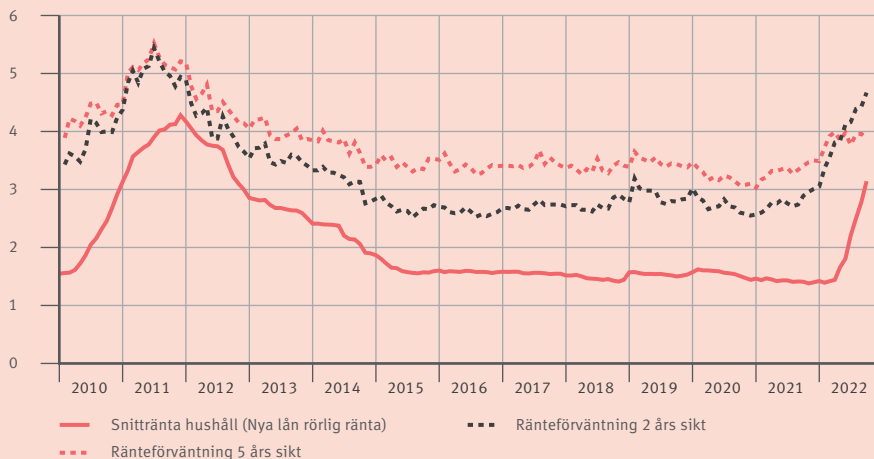
Källa: HOX valueguard.

Stigande räntor (och stigande ränteförväntningar) är den huvudsakliga förklaringen till nedgången. Hushållens förväntningar på räntorna på två års sikt har stigit från ca 3 till ca 4,5 procent. Möjligtvis har också osäkerheter i andra konsumentpriser – inte minst el – påverkat priserna. Stigande elpriser skulle kunna förklara att vi ser en något större prisnedgång på småhus än bostadsrätter.

Räntor och ränteförväntningar

Diagram 3.16

Procent

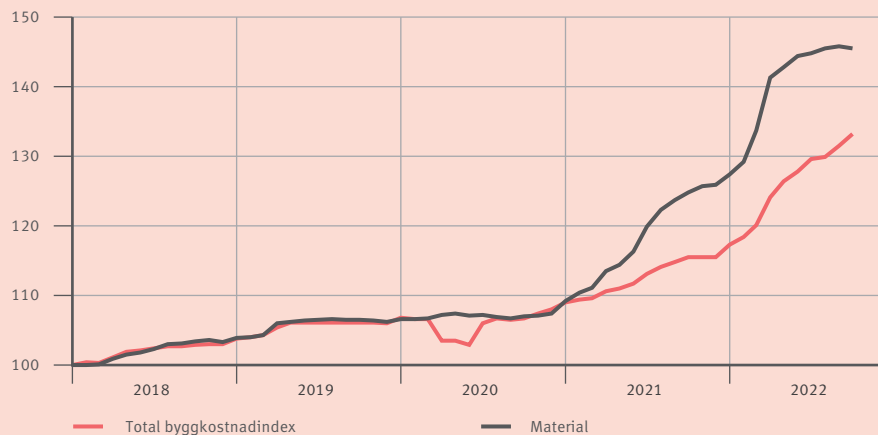
Källa: SCB, Konjunkturinstitutet.

Stark svensk och global efterfrågan samt höga energipriser har drivit upp byggkostnaderna. Under 2021 och första halvåret 2022 har materialpriserna, som utgör ca en tredjedel av de totala byggkostnaderna, stigit till nya nivåer där de nu stabiliserats. De senaste månaderna har stigande räntekostnader också bidragit till ökningen i totala byggkostnader.

Byggkostnader

Diagram 3.17

Index 100=jan 2018

Källa: SCB

Byggtakten 2023 väntas bli väsentligt lägre än Boverkets bedömning av byggbehovet. Volatilitet i byggtakten är skadligt för produktivitet-utveckling och de långsiktiga byggkostnaderna. Höga priser, långa kötider till hyresrätter och stora behov i norra Sverige liksom i storstäder motiverar reformer som stimulerar ett ökat byggande.

Sammantaget innebär hushållens försämrade köpkraft, höjda produktionskostnader samt slopade investeringsstöd att bostadsproduktionen och -investeringarna faller kraftigt under 2023.

Löner och vinster

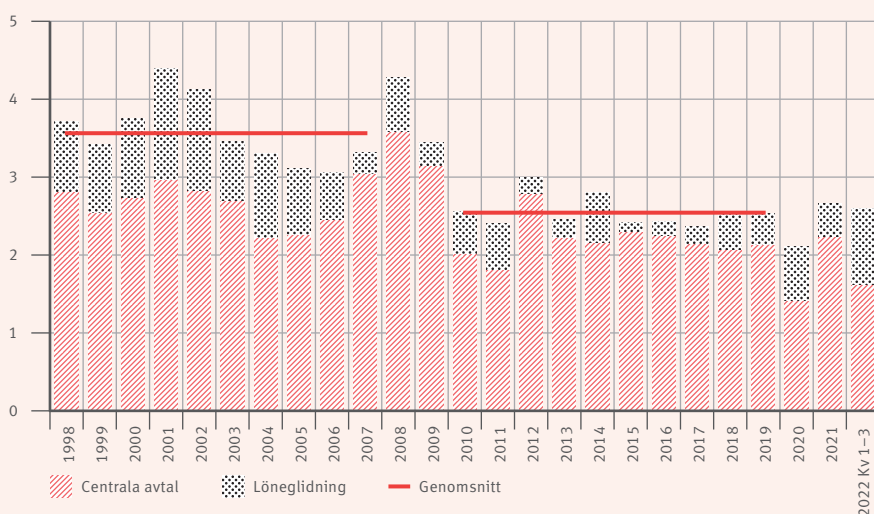
Löneutveckling och prognos

Mellan finanskrisen och coronakrisen ökade lönerna långsammare än tidigare. Den genomsnittliga löneökningstakten under perioden 2010 – 2019 var 2,5 procent per år med relativt små variationer mellan åren. Dessförinnan, mellan 1998 och 2007, ökade lönerna med i genomsnitt 3,5 procent per år. Det finns flera förklaringar till nedväxlingen efter finanskrisen, däribland lägre produktivitetstillväxt och svagare löneutveckling i våra konkurrentländer. Det är också tydligt att löneglidningen (löneökningar utöver de centrala avtalen) har avtagit.

Löneökningar i hela ekonomin

Diagram 4.1

Centrala avtal och löneglidning, 1998–2021 samt 2022 (kv1-3)

Not: Statistiken för 2022 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (Konjunkturlönestatistiken).

Pandemiåret 2020, då avtalsrörelsen sköts upp från våren till hösten och de rådande avtalen alltså prolongerades, resulterade i lägre löneökningar än tidigare. Detta gäller främst de centrala avtalen, medan löneglidningen för vissa grupper blev något större än normalt.

Hittills i år (kvartal 1-3) har lönerna i hela ekonomin, preliminärt ökat med 2,6 procent i årstakt. Eftersom löneökningarna var lägre i början av året kommer helårssiffran att bli något högre. Vi bedömer därför att lönerna ökar med 2,7 procent 2022.

Mellan 2015 och 2019 har lönerna i offentlig sektor, och då främst i kommunerna men i viss mån även i regionerna och staten, ökat något snabbare än i näringslivet. På ett övergripande plan beror detta främst på att löneglidningen har minskat mer i näringslivet än i offentlig sektor. Men även de centralt avtalade löneökningarna har varit något högre. Inom offentlig sektor har den högre löneglidningen till största delen kommit tjänstemännen, som inte sällan har sifferlösa avtal, till del. Under 2020 var dock skillnaden mellan offentlig sektor och näringslivet mycket liten, och under de två senaste åren, inklusive 2022, har löneökningarna varit högre i näringslivet jämfört med offentlig sektor.

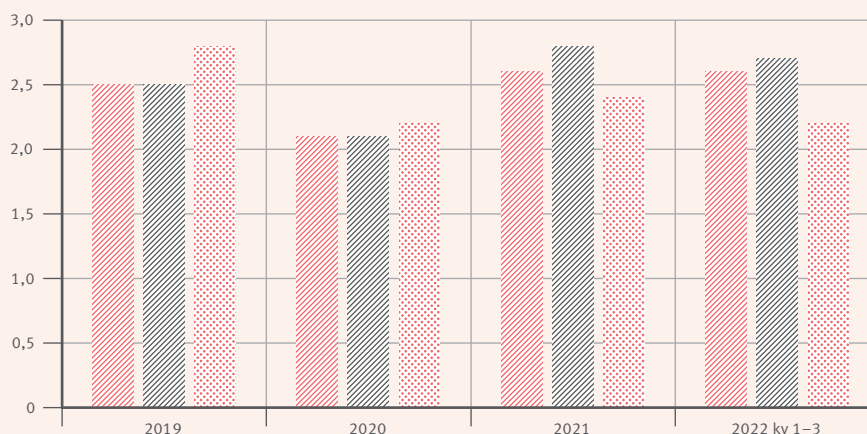

Under de senaste åren har tjänstemännens löner ökat snabbare än arbetarnas. Det är förvisso inte ovanligt, men sedan 2019 har skillnaden i näringslivets löneökningstakt varit ovanligt stor.

Totala löneökningar per sektor

Diagram 4.2

Procentuell ökning jämfört med föregående år

Not: Statistiken för 2022 är preliminär.

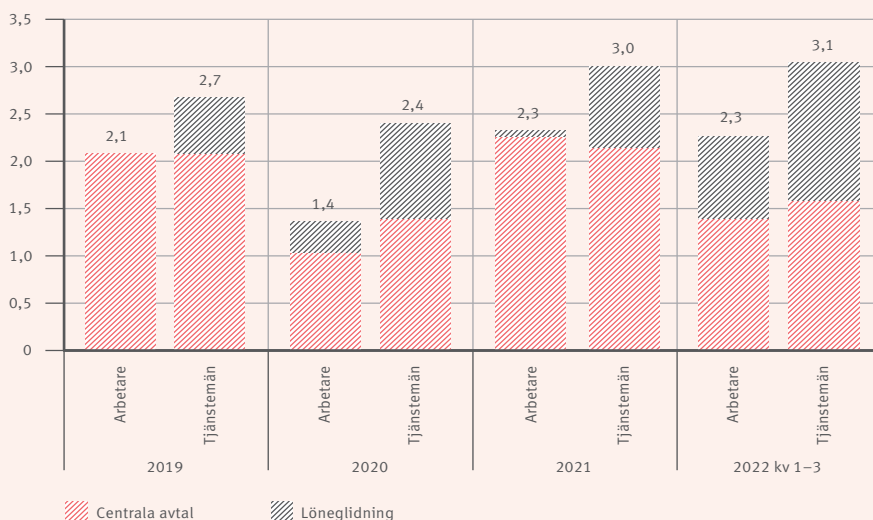
Källa: Medlingsinstitutet (Konjunkturlönestatistiken).

Under de senaste åren har tjänstemännens löner ökat snabbare än arbetarnas. Det är förvisso inte ovanligt, men sedan 2019 har skillnaden i näringslivets löneökningstakt varit ovanligt stor. Orsaken är framför allt att tjänstemännen har haft högre löneglidning än arbetarna. Så var även fallet mellan 1998 och 2005, då skillnaden i löneökningstakt mellan arbetare och tjänstemän också var stor. Därefter, under och efter finanskrisen, avtog tjänstemännens löneglidning och skillnaden i löneökningstakt mellan arbetare och tjänstemän blev därför mindre.

Löneökningar för arbetare och tjänstemän i näringslivet

Diagram 4.3

Centrala avtal och löneglidning, 2019–2021 samt 2022 (kv1–3)

Not: Statistiken för 2022 är preliminär.

Källa: Medlingsinstitutet (Konjunkturlönestatistiken).

Prolongeringen av avtalen under 2020 resulterade i cirka 1 procentenhet lägre löneökningstakt för arbetarna i näringslivet jämfört med en förväntad löneökning på 2,5 procent. Även tjänstemännen fick något lägre löneökningar än normalt, men där komparerade en ovanligt hög löneglidning till stor del för de lägre centrala avtalen. Resultatet blev den största skillnaden i löneökningstakt mellan arbetare och tjänstemän i näringslivet sedan 1999.

Detta visar att arbetarnas totala löneökningar är betydligt mer beroende av nivån på de centralt avtalade löneökningarna jämfört med tjänstemännens löneökningar. Lägre centrala löneökningar tycks alltså resultera i ökad löneglidning för tjänstemännen, men inte för arbetarna. I sammanhanget är det även värt att påpeka att arbetskraftsbrist inte tycks ge några positiva löneeffekter för den fjärdedel som har lägst löner.⁴

Även LOslönerapport, som bygger på bearbetningar av SCBs lönestrukturstatistik, visar att lönegapet mellan arbetare och tjänstemän i hela ekonomin har ökat.⁵ Räknet i kronor rör det sig om mer än en fördubbling de senaste dryga 20 åren. Även räknat i procent har lönegapet ökat över tid, om än inte lika dramatiskt. År 2021 var medellönen för tjänstemän 53 procent högre än medellönen för arbetare. Under de senaste två åren, 2020–2021, ökade sammantaget lönerna för arbetare och tjänstemän med 3,9 respektive 5,5 procent. Det finns dock skillnader i löneökningstakt inom arbetar- respektive tjänstemannakollektiven. Exempelvis visar LOs rapport att tjänstemännen inom tillverkningsindustrin har haft lägre löneökningar under 2020 och 2021 än tjänstemän inom de flesta andra branscher.⁶

⁴ Konjunkturinstitutet, Lönebildningsrapporten 2022

⁵ Larsson (2022), Lönerapport 2022. Löner och löneutveckling år 1913–2021 efter klass och kön, LO.

⁶ Larsson (2022), Lönerapport 2022. Löner och löneutveckling år 1913–2021 efter klass och kön, LO.

Vi bedömer att reallönerna faller med 5,6 procent i år [...] Detta innebär att 2022 blir ett dystert rekordår med den största reallönesänkningen sedan åtminstone 1960.

2022 BLIR ETT DYSTERT REKORDÅR FÖR REALLÖNERNA

Reallönerna började sjunka i november 2021 då KPI-inflationen nådde över 3 procent. Därefter har stigande inflation resulterat i ett allt kraftigare reallönefall. Lägre nominella löneökningar för arbetare gör att deras reallöner minskar mer än tjänstemännens.

Vi bedömer att reallönerna faller med 5,6 procent i år (baserat på vår prognos med nominella löneökningar på 2,7 procent och en KPI-inflation på 8,3 procent). Detta innebär att 2022 blir ett dystert rekordår med den största reallönesänkningen sedan åtminstone 1960; det år då Medlingsinstitutets statistik börjar. De två tidigare bottennoteringarna var 1991, då reallönerna minskade med 3,4 procent och 1980, då de föll med 3,7 procent. Den höga inflationen under framför allt första halvåret 2023 innebär att reallönerna högst sannolikt minskar på helårsbasis även nästa år.

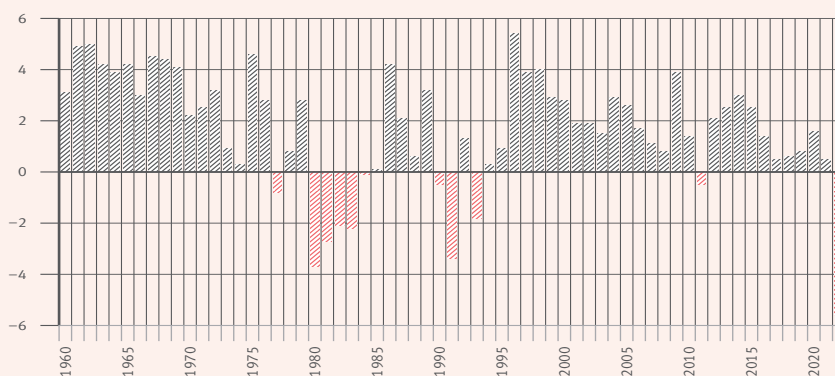
Reallönefallet i år kommer därmed att radera de senaste sex årens reallöneökningar. Detta ska inte tolkas som att det nödvändigtvis tar lika lång tid att ta igen tappet. Som framgår av diagram 4.4 har vi haft reallöneökningar på mellan 2 och 4 procent vissa år.

Sedan 1994 har Sverige, med ett undantag, haft kontinuerliga reallöneökningar. Under de senaste fem åren har reallönerna dock inte ökat lika mycket som tidigare. Mellan 2017 och 2021 steg de med i genomsnitt 0,8 procent per år, jämfört med 2,2 procent mellan 1994 och 2016. Eftersom de nominella löneökningarna var relativt konstanta mellan finanskrisen och coronakrisen, beror svängningarna i reallöneutvecklingen främst på variationer i inflationstakten.

Reallöneutvecklingen enligt KPI

Diagram 4.4

1960–2021 samt prognos för 2022

Källa: Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Diagram 4.5 visar reallöneutvecklingen sedan 1960 baserat på inflationen mätt som KPI samt reallöneutvecklingen sedan 1980 mätt som KPIF (KPI med fast ränta). Nedgången under 2022 motsvarar vår prognos för reallönerna enligt KPI (-5,6 procent) samt KPIF (-4,9 procent).

Reallöneutvecklingen var god på 1960- och i början av 1970-talet (se diagram 4.5). Andra hälften av 1970-talet, som präglades av svagare ekonomisk utveckling med oljekriser, kostnadskriser och devalveringar, resulterade i kraftigt varierande reallöneutveckling. Därefter följde en period med svag reallöneutveckling – i diagram 4.5 var indexnivån år 1995 på samma nivå som

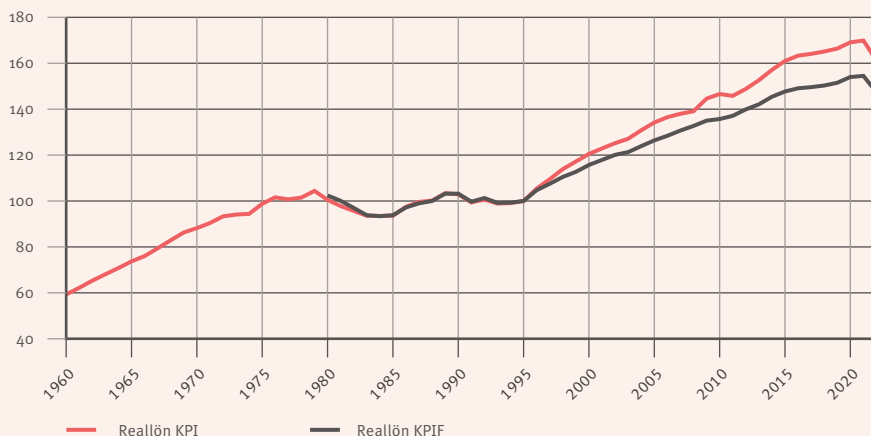
1980. Denna period sammanfaller med att det centraliserade förhandlings-systemet upphörde och förhandlingar på förbunds nivå, utan att samordning eller fredspakt via centrala normavtal, tog vid. Detta bidrog till såväl höga nominella löneökningar som hög inflation. Mellan 1970 och 1995 hade Sverige en betydligt svagare reallöneutveckling än många andra jämförbara länder.⁷

Sedan 1996 har reallönerna återigen, åtminstone fram till 2016, ökat i god takt. Denna tid präglas av den nuvarande modellen med industriavtalet och en mer centraliserad lönebildning baserad på LO-samordningen. Detta har, tillsammans med samordningen inom Svenskt Näringsliv och Medlingsinstitutets roll, bidragit till en över tid allt starkare normering i de centrala avtalen. Samtidigt har inflationsmålet, som började gälla 1995, utgjort ett viktigt ankare i lönebildningen. Avslutningsvis har den högre produktivitetstillväxten, åtminstone fram till finanskrisen, möjliggjort högre reallöneökningar. Sedan 1995 har Sverige, till skillnad från perioden innan, haft en betydligt starkare reallöneutveckling än de flesta länder.⁸

Löneutvecklingen enligt KPI respektive KPIF

Diagram 4.5

Index 1995=100, reallön KPI 1960–2021,
reallön KPIF 1980–2021 samt prognos för 2022

Källa: Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

INTERNATIONELL LÖNEUTVECKLING

Under åren efter finanskrisen hade Sverige något högre löneökningstakt än flertalet jämförbara europeiska länder (med undantag av Norge och Österrike). Därefter har löneökningstakten gradvis tilltagit i många länder och skillnaden jämfört med Sverige har minskat (observera att den svenska löneökningstakten under 2018 troligen är underskattad i Eurostats statistik). Detta framgår av Euroländernas samlade löneutveckling i diagram 4.6. Bland dessa kan nämnas Finland, som har gått från en relativt hög löneökningstakt under åren efter finanskrisen, till en svag utveckling under mitten av perioden och därefter en förhållandevis god löneökningstakt under senare år. Det bör påpekas att svensk produktivitetstillväxt har varit starkare än i Tyskland och Euroländerna sedan åtminstone 2017.

⁷ Medlingsinstitutet, "Så har reallönerna utvecklats", www.mi.se

⁸ Medlingsinstitutet, "Så har reallönerna utvecklats", www.mi.se

Pandemin och olika länders restriktioner och åtgärder för att motverka de negativa effekterna för företag och arbetstagare gör att internationell lönestatistik är ovanligt osäker, och en någorlunda rättvis jämförelse avseende åren 2020 och 2021 är knappast möjlig.

Avtalsrörelsen 2023

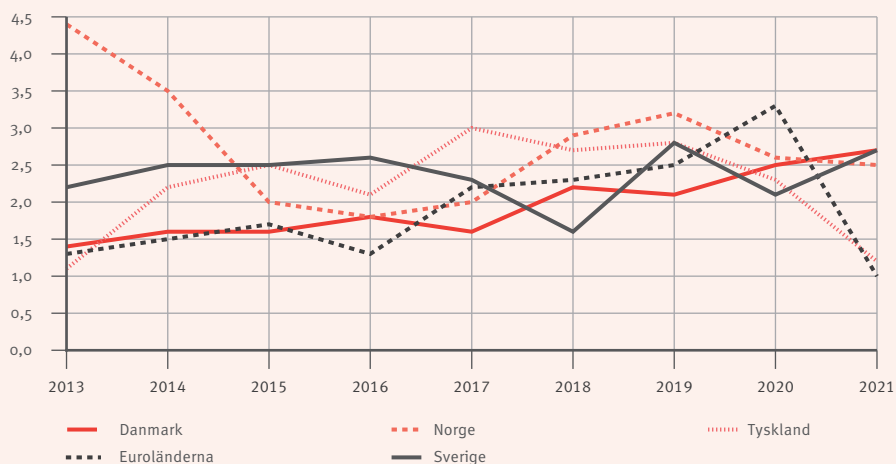
Nästa års avtalsrörelse omfattar 450 kollektivavtal och berör cirka 2,2 miljoner anställda i framför allt privat sektor. I vissa branscher börjar de nya avtalen gälla den 1 april, i andra branscher något senare.

LO-förbunden presenterade i slutet av oktober sina gemensamma lönekrav på 4,4 procent plus en låglönesatsning som innebär att alla personer som tjänar mindre än 27 100 kronor per månad bidrar med ett löneutrymme om 1 192 kronor (vilket motsvarar 4,4 procent av 27 100 kronor). Dessutom ska avtalens lägstralöner höjas med 1 371 kronor. Detta är sammantaget en kraftigare låglönesatsning än tidigare år. Kraven avser ett ettårigt avtal. Utöver lönekraven ingår förbättringar i avtalsförsäkringar och avtalspension.

Löneutvecklingen i näringslivet, utvalda länder

Diagram 4.6

Årlig procentuell förändring, 2013–2021

Källa: Eurostat (wages and salaries).

Löneökningstakten i Tyskland är extra intressant eftersom Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland. Sedan finanskrisen har de svenska och tyska löneökningarna, med vissa variationer, följt varandra relativt väl. Från och med 2014 har de tyska lönerna dock ökat i snabbare takt än tidigare, samtidigt som den svenska löneökningstakten varit i stort sett konstant.

Den pågående tyska avtalsrörelsen är omfattande med flera stora avtal som nyligen har löpt ut eller löper ut under hösten. Det tyska fackförbundet IG Metall tecknade i juni ett avtal inom stålindustrin på 6,5 procent över 18 månader, motsvarande 4,3 procent i årstakt, plus ett engångsbelopp på 500 Euro. Det är den högsta avtalade löneökningstakten på 30 år. I november tecknade IG Metall även ett nytt avtal på 24 månader inom verkstadsindustrin i Baden-Württemberg. Avtalet ger löneökningar på 5,2 procent i juni 2023 och 3,3 procent i maj 2024, vilket motsvarar en sammanlagd årstakt på 4,25 procent per år, samt två skattefria engångsbelopp på vardera 1 500 Euro. Motsvarande avtal förväntas i de övriga förbundsländerna. Inom tysk tjänstesektor har fackförbundet ver.di tecknat något lägre avtal (drygt 2,0 procent i årstakt) än industrin.

I år har även de tyska lagstadgade minimilönerna höjts kraftigt, från 9,82 till 12 Euro per timme. Det motsvarar en löneökning på 22 procent. Eftersom 16 procent av den tyska arbetskraften arbetar för minimilön kommer detta ha en effekt på den totala tyska löneökningen. Sammantaget kommer de tyska lönerna öka snabbare än tidigare.

Den övergripande slutsatsen är att svensk konkurrenskraft är stark och har stärkts under pandemin. Detta bekräftar även Facken inom industrin. De har analyserat ett antal konkurrenskraftsindikatorer, och konstaterar att konkurrenskraften har stärkts de senaste fyra åren och att svensk industri hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer.⁹

⁹ Facken inom industrin (2022), Ekonomiska bedömningar inför avtalsrörelsen 2023.

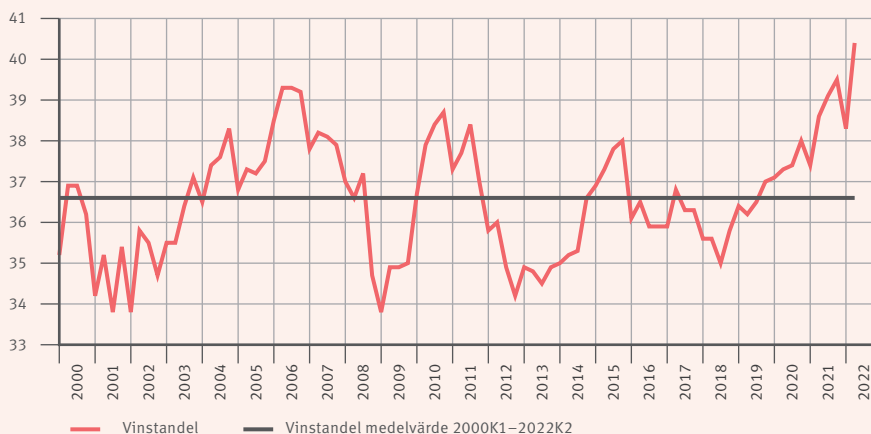
Rekordvinster i näringslivet

Vinstandelen stiger vanligen i högkonjunktur för att sedan minska i lågkonjunktur. Under 2018 och 2019 steg vinstandelen då konjunkturen och produktivitetstillväxten var god. De efterföljande åren präglades av pandemin och omfattande stödåtgärder, vilket gjorde att vinstandelen inte föll tillbaka enligt förväntat konjunkturmönster. Därtill blev krisen kortvarig inom industrin där produktionen återhämtade sig redan under hösten 2020. Till skillnad från företagets lönsamhetsomdömen gick därför inte vinstandelen ner under 2020.¹⁰

Vinstandelen i näringslivet

Diagram 4.7

Procent av förädlingsvärdet, säsongrensat, 2000 kv1 – 2022 kv2

Källa: Konjunkturinstitutet.

Under de två första kvartalen 2022 har vinstandelen fortsatt att stiga till en historiskt hög nivå. Senast vinstandelen låg över 40 procent var 1995. Spelbilden av detta är att löneandelen (eller arbetskraftskostnadsandelen) är ovanligt låg.

Till en given vinstandel kan lönerna i näringslivet på lång sikt öka med summan av produktiviteten och förädlingsvärdepriset.¹¹ Det betyder samtidigt att en höjning av löneandelen, och därmed en sänkning av vinstandelen, kräver att lönerna ökar mer än så. En hög vinstandel ger ett ökat utrymme för löneökningar utan att det driver på inflationen, givet att företagen väljer att minska vinsterna snarare än att höja priserna för att hantera lönekostnadsökningen. Att företagen ska ta ansvar för inflationsbekämpningen på detta sätt tycks dock vara långt ifrån självklart. Under det senaste året har stigande kostnader, inte minst för energi, drivmedel och livsmedel, gått hand i hand med ökade vinster i näringslivet som helhet, vilket betyder att företagen har rullat över kost-

¹⁰ Konjunkturinstitutet, Lönebildningsrapporten 2022

¹¹ Se Konjunkturinstitutet, Lönebildningsrapporten 2022. Förädlingsvärdepriset (eller förädlingsvärdedeflatoren) avgörs av hur försäljningspriserna utvecklas i förhållande till insatsvarupriserna (inklusive varor och tjänster).

Under de två första kvartalen 2022 har vinstandelen fortsatt att stiga till en historiskt hög nivå. Senast vinstandelen låg över 40 procent var 1995.

nadsökningarna, och möjligen mer därtill¹², på konsumenterna och bidragit till ökad inflation.

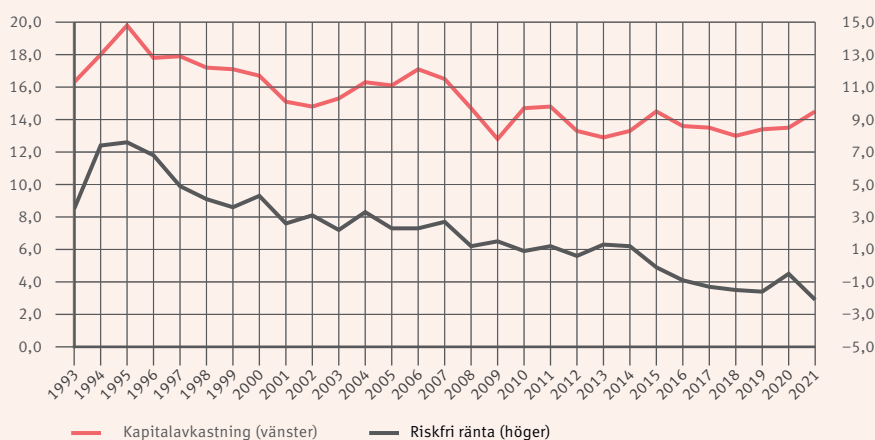
Konjunkturinstitutet prognostiserar att vinstandelen förvisso faller tillbaka något nästa år, men att den ändå kommer att ligga över sitt historiska genomsnitt flera år framöver.

Ett annat lönsamhetsmått är kapitalavkastningen i näringslivet. Den har minskat trendmässigt över tid, men under de tre senaste åren (2019 – 2021) har kapitalavkastningen ökat. Samtidigt har den riskfria räntan minskat och har varit negativ sedan 2015. Sedan dess har skillnaden mellan kapitalavkastningen och den riskfria räntan ökat. Med hänsyn till detta är slutsatsen att kapitalavkastningen i näringslivet är hög.

Kapitalavkastning i näringslivet och riskfri realränta

Diagram 4.8

Procent av kapitalstocken

Not: Den riskfria realräntan avser räntan på en 10-årig statsobligation minus samtida KPIF-inflation.
Källa: Konjunkturinstitutet.

¹² Konjunkturinstitutets specialstudie "Prissättning hos svenska företag under 2022" indikerar att företagens prisökningar inte överstiger förväntade kostnadsökningar från fördyrade insatsvaror. Vår bedömning är att studiens resultat bör tolkas med försiktighet. Frågan om företag generellt – eller i specifika branscher eller marknader – höjt sina prispåslag mer än vad insatspriserna motiverar är långt ifrån besvarad med Konjunkturinstitutets rapport. Studiens största begränsning är datakvalitet och grov aggregering vilket omöjliggör mer detaljerade undersökningar. En konsekvens är till exempel att branschen "Handeln", vars påverkan på KPI-varukorgen är betydande, beräknas som ett medelvärde där den oligopoldominerade dagligvaruhandeln summeras tillsammans med andra betydligt mer prispressade underbranscher, utan att till exempel kunna redovisa spridningsmått. Vidare innebär bredden och storleken på rådande prischock att tidigare studier som till exempel avhandlar marknadskoncentration och *pass-through rates* i enskilda länder mister mycket av sin externa validitet då rådande prisuppgångar och beteendeförändringar berör i princip samtliga globala värdekedjor. I takt med att mer detaljerade data blir tillgänglig möjliggörs också mer högkvalitativa studier på området. LO-ekonomerna ser fram emot fler inlägg i dessa frågor och följer utvecklingen med stort intresse.

Ekonomisk politik

Det svenska konjunkturläget har sedan det initiala fallet under pandemin återhämtat sig starkt. Under 2022 började vi se hur investeringar och hushållens konsumtion bromsade in och vår bedömning är att Sverige går in i en lågkonjunktur under våren 2023 (se kapitel 3. Svensk ekonomi). Men även om det försämrade konjunkturläget dominerar är det inte den enda bilden av ekonomin. Vinsterna är höga och sysselsättningen är fortsatt rekordhög med höga bristtal i många sektorer.

Stabiliseringspolitisk bedömning

Sammantaget har den svenska ekonomin inte visat några tendenser till överhettning under 2022. Arbetslösheten är fortsatt hög (högre än innan pandemin) samtidigt som löneglidningen är mycket begränsad.

Den höga inflationen beror enligt vår bedömning inte på ett högt inhemskt efterfrågetryck utan är ett resultat av omvärldsutvecklingen som drivit upp vissa priser – framför allt på energi. Inflationen breddas när dessa prisökningar sprider sig i värdekedjorna och ger därtill företagen möjlighet att använda pristurbulensen för att öka sina marginaler. Inflationen i den svenska tjänstesektorn, där globala priser har mindre betydelse, steg framför allt under våren 2022 men visar nu tendenser på att sjunka tillbaka.¹³

¹³ Även tjänstesektorn påverkas så klart av energipriserna då exempelvis transporttjänster ingår i kategorin.

Inflationstakt KPI och tjänster (exklusive boende)

Diagram 5.1

Procent

* Inflationstakt för andra halvåret 2022 extrapolerat utifrån inflationstakt t.o.m. oktober 2022.
Källa: Macrobond, egna beräkningar.

LO-ekonomerna anser inte att den ekonomiska politiken bör vara åtstramande i dagens ekonomiska läge. Snarare motiverar den förväntade konjunkturförsämringen 2023 en mer expansiv och välriktad stabiliseringspolitik.

EN ALLTFÖR STRAM PENNINGPOLITIK

Sveriges penningpolitik har under året lagts om i en kraftigt åtstramande riktning. Styrräntan i Sverige var i början av året noll procent och så sent som vid Riksbankens sammanträde i februari gjorde banken bedömningen att styrräntan skulle bibehållas på denna nivå fram till år 2024. I motiveringen till februaribeslutet framförde Riksbanken bedömningen att penningpolitiken fortsatt behöver ge stöd till ekonomin för att inflationen på sikt ska vara nära målet. Riksbanken kom sedan under våren och sommaren att överraskas av kraften i inflationsuppgången. Riksbanken har där-

efter valt att höja räntan vid de senaste fyra penningpolitiska mötena och styrräntan uppgår nu till 2,5 procent.

Riksbankens penningpolitik har varit mer åtstramande än vad som kan motiveras utifrån det svenska konjunkturläget och den inhemska inflationen. Motiven bakom Riksbankens kraftigt höjda styrränta är inte helt uppenbara för utomstående bedömare. Riksbankens officiella argument för räntebesluten har även skiftat mellan de penningpolitiska mötena. I den senaste penningpolitiska rapporten uttrycker Riksbanken tillförsikt över lönebildningen och finanspolitikens utformning. Banken konstaterar också att inflationsförväntningarna på marknaden har fallit tillbaka och att de långsiktiga förväntningarna i Riksbankens egen undersökning (Prospera) fortsätter att ligga stabilt kring två procent. Men Riksbanken uttrycker en betydande oro över företagens möjligheter att föra över sina kostnadsökningar på konsumenterna. Riksbanken pekar också på att internationella prisökningar kan få större eller mindre genomslag i Sverige beroende på hur kronkursen utvecklas.

LO-ekonomernas tolkning av Riksbankens agerande är att banken fäster mycket stor vikt vid de penningpolitiska besluten i omvärlden och att Riksbankens kraftiga höjningar ska bidra till att motverka en försvagning av den svenska valutan. ECB har för närvarande en styrränta på 1,5 procent och väntas, enligt Riksbanken, höja den till strax under två procent i slutet av året. LO-ekonomerna menar att Riksbankens strategi att helt orientera sig efter ECB är potentiellt skadlig för svensk ekonomi.

För det första finns det goda skäl att tro att Sveriges i praktiken centraliserade lönebildningsmodell sänker risken för en pris- och lönespiral. I många andra länder, särskilt USA och Storbritannien men också flertalet länder i Europa, saknas en centraliserad lönebildning. Sveriges centraliserade lönebildningsmodell talar för att inflationen i Sverige kommer att falla tillbaka snabbare än i omvärlden och behöver således mötas med en lägre styrränta än i omvärlden. I ett läge där den svenska styrräntan sätts utifrån ECBs, eller till och med högre, samtidigt som löneökningarna är måttliga, riskerar att svensk inhemsk konsumtion utvecklas kraftigt negativt.

För det andra är Sverige sannolikt mer räntekänsligt än omvärlden, främst på grund av en hög belåningsgrad hos hushållen tillsammans med korta bindningstider (80 procent av låntagarna i Sverige har lån med en bindningstid på två år eller mindre). Detta betyder att styrräntan biter kraftigare i Sverige än vad som är fallet i de flesta andra länder. Riksbankens egna beräkningar, som redovisades i septemberrapporten, pekar på att en svensk styrränta idag på cirka två procent motsvarar en styrränta om cirka åtta procent i mitten på 1990-talet.¹⁴ Även LO-ekonomernas beräkningar visar på att räntenivåns genomslag på hushållens räntekvot blivit långt kraftigare under de senaste 30 åren (se figur 3.10). Just eftersom det finns anledning att tro att den svenska ekonomin har blivit mer räntekänslig över tid är det problematiskt att Riksbanken nu höjer räntan så snabbt att man inte hinner ana de realekonomiska konsekvenserna av tidigare höjningar innan man beslutar om nya. LO-ekonomerna rekommenderar Riksbanken att avstå från ytterligare räntehöjningar.

¹⁴ Riksbanken, "FÖRDJUPNING – Högre räntekänslighet i den svenska ekonomin", bilaga till penningpolitisk rapport, september 2022

Riksbankens penningpolitik har varit mer åtstramande än vad som kan motiveras utifrån det svenska konjunkturläget och den inhemska inflationen.

Riksbankens egna beräkningar [...] pekar på att en svensk styrränta idag på cirka två procent motsvarar en styrränta om cirka åtta procent i mitten på 1990-talet.

FINANSPOLITIKEN KAN DÄMPA BÅDE LÅGKONJUNKTUREN OCH INFLATIONSTRYCKET

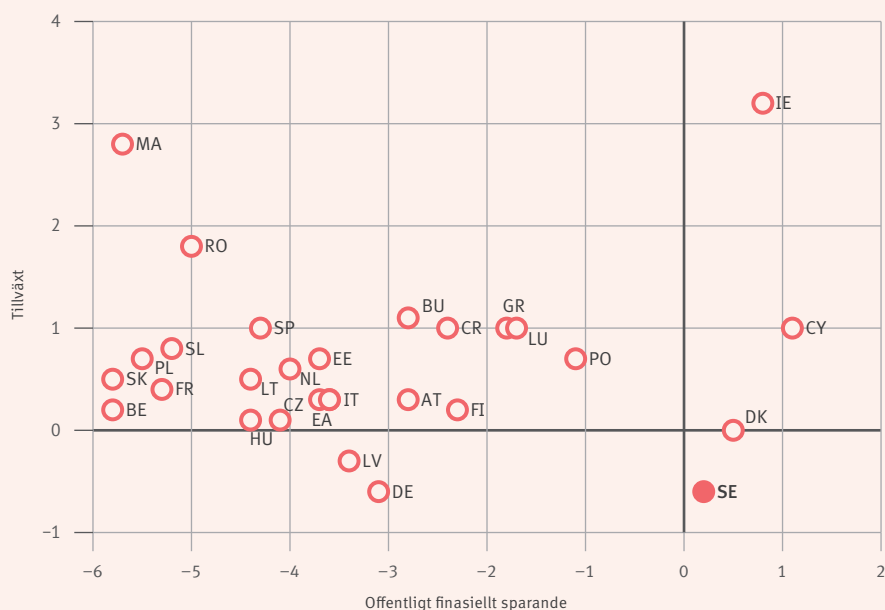
Den alltför strama penningpolitiken ger finanspolitiken ett större ansvar för att balansera den sammantagna stabiliseringspolitiken. Regeringens budgetproposition är svagt åtstramande då det strukturella sparandet enligt finansdepartementets bedömning stärks från 0,4 till 0,7 procent av BNP.¹⁵ Den höga inflationstakten sänker därtill den offentliga skuldsättningsgraden mycket snabbt även vid ett visst underskott i det offentliga sparandet och realräntorna på statskulden är kraftigt negativa. LO-ekonomerna bedömer att högre offentliga utgifter hade kunnat lindra den kommande konjunkturedgången utan att elda på inflationen. Tvärtom har finanspolitiken en möjlighet att vidta flera mer träffsäkra inflationsdämpande åtgärder, exempelvis genom investeringar i bättre elförsörjning eller utbildning av bristyrkesgrupper. Ett alltför högt offentligt sparande riskerar därtill att hålla tillbaka offentliga investeringar och därmed hämma produktivitetens utvecklingen.

I ett europeiskt perspektiv blir den svenska finanspolitiken särskilt anmärkningsvärd. Enligt EU-kommissionen är Sverige ett av bara tre länder vars BNP förväntas krympa under 2023 (övriga är Tyskland och Lettland). Samtidigt är vi ett av bara fyra länder som driver offentliga finanser med överskott (övriga är Danmark, Cypern och Irland).

Tillväxt och offentligt finansiellt sparande i EU 2023

Diagram 5.2

Procentuell förändring respektive procent av BNP

Källa: EU-kommissionens höstprognos 2022

¹⁵ Bilden kompliceras av de stora utbetalningarna av elprisstöd från svenska kraftnät som ligger utanför budgeten. Vissa har förespråkat att dessa ska ses som en ekonomisk stimulans. Samtidigt motsvaras elprisstöden av ovanligt höga offentliga flaskhalsavgifter som tagit (och kommer fortsätta att ta) köpkraft ur ekonomin i motsvarande utsträckning. Kombinationen av avgifter och elprisstöd flyttar bara köpkraft några månader framåt i tiden (beroende på när utbetalningen sker och vilka inbetalningar man egentligen anser härrör till utbetalningen) och ska inte ses som en stimulans av ekonomin.

Under perioden 2013–2022, när penningpolitiken opererade nära eller på sin nedre gräns, var konflikterna mellan penning- och finanspolitiken få. I nuläget framträder dock koordinationen mellan finans- och penningpolitik som ett allt större problem, och den inbyggda problematiken med Riksbankens alltför ensidiga målfunktion bubblar återigen upp till ytan. Riksbanken har vid upprepade tillfällen sagt att den ämnar överpröva finanspolitiken genom att höja räntorna ytterligare ifall finanspolitiken (enligt Riksbankens tycke) blir för expansiv. LO-ekonomerna ser utmaningar i detta dubbelkommando, såväl ekonomiskt som demokratiskt.

I följande avsnitt pekar vi ut några av de områden som vi anser finanspolitiken behöver prioritera i nuläget:

- Åtgärder för att skydda hushåll och företag mot de värsta effekterna av den globala inflationen.
- Arbetsmarknadspolitik – särskilt arbetsmarknadsutbildning som både är nödvändig för att pressa ner arbetslösheten och för att förse de nya näringarna med arbetskraft.
- Investeringar i klimatomställningen.
- Stärkta resurser till den kommunala välfärden.
- Åtgärder för att stabilisera bostadsbyggandet.

Sammanfattning: Stabiliseringspolitisk hållning

- Den ekonomiska politiken bör inte vara åtstramande. Snarare motiverar den förväntade konjunkturförsämringen 2023 en mer expansiv och välriktad stabiliseringspolitik
- Den förda penningpolitiken är stramare än vad som kan motiveras utifrån det svenska konjunkturläget och den inhemska inflationen. Riksbanken bör avstå från ytterligare räntehöjningar.
- Då penningpolitiken är alltför stram behöver finanspolitiken vara mer offensiv för att säkerställa en sammantagen balanserad utveckling.
- Finanspolitiken bör inriktas mot att skydda hushållen mot de värsta inflationseffekterna, satsa på inflationsdämpande investeringar (särskilt i energi, klimatomställning och kompetensförsörjning) och dämpa konjunkturbedgången (värna välfärden och bostadsbyggandet).

Skydda hushållen mot prisrallyt

LO-förbundens medlemmar drabbas hårt av inflationen. Stigande räntor och priser på framför allt el, livsmedel och drivmedel pressar hushållen och då särskilt de som har de minsta marginalerna.

Elpriset är den överlägset största utmaningen. De högre priserna på livsmedel, som för många barnfamiljer utgör en stor kostnadspost, slår också hårt. De stigande räntorna har börjat påverka hushållens egna lån och kommer att slå igenom ordentligt i bostadsrättsavgifter och hyror under det kommande året. Även drivmedelsprisernas uppgång påverkar hushållsekonomin. Många hushåll som har beredskap för enskilda kostnadsökningar har inte marginaler för kostnadsökningar på alla fronter. Än så länge har hushållens risker framför allt legat på utgiftssidan. Men framåt ser vi att kostnadsutvecklingen även kombineras med en stigande arbetslöshet, vilket betonar behovet av bra inkomstförsäkringar.

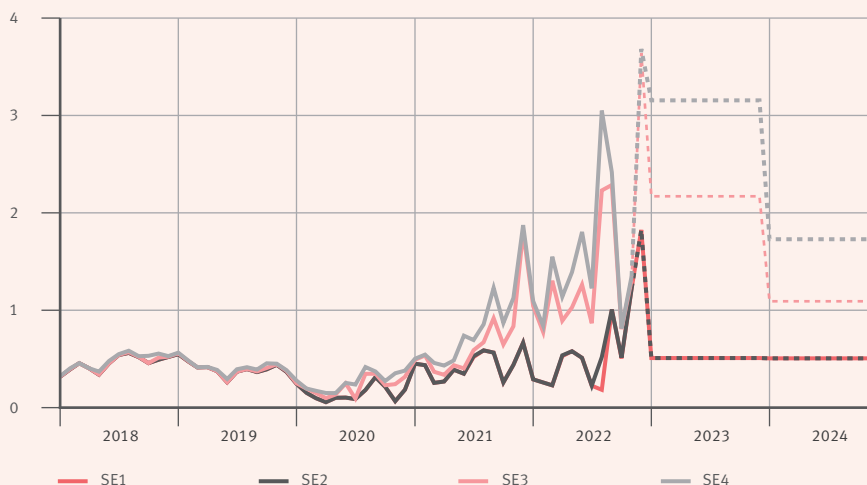
PRESSA TILLBAKA ELPRISERNA

Regeringen måste prioritera åtgärder för att få kontroll på elpriserna. Med undantag för oktober och början av november har elpriserna i Sverige varit historiskt höga under hela hösten. Även om det högsta priserna drabbat södra Sverige (elområde 4) har även norra Sverige (elområde 1 och 2) slagit nya prisrekord. Terminspriserna på elmarknaden indikerar höga elpriser åtminstone till och med 2024 i södra Sverige. Detta är inte en konsekvens av stigande svenska produktionskostnader för el. Svensk elproduktion domineras fortsatt av vatten-, vind- och kärnkraft med låga marginalkostnader. Men priserna smittas av höga utländska priser till följd av framför allt höga gaspriser som har fått allt större betydelse för den nordiska elmarknaden i takt med att anslutningarna till resten av Europa har byggts ut.

Månadspriser, utfall och terminspriser

Diagram 5.3

Kr/kWh

Källa: energimyndigheten, streckad linje terminspriser per 29 nov för dec 2022 samt årsmedel 2023 resp 2024 per elområde.

Ett elpris på 3 kronor i södra Sverige under 2023 skulle bli ett hårt slag mot många LO-hushåll och näringslivet. För ett hushåll boende i villa av äldre standard med en årsförbrukning av el på 20 000 kWh innebär detta en kostnadsökning på över 60 000 kronor inklusive moms jämfört med kostnaden vid tidigare priser som rört sig kring 50 öre/kWh. Här behöver politiken ingripa.

Arbetet med att få ner förbrukningen, i syfte att pressa priserna och öka leveranssäkerheten, måste fortsätta. Energibesparingsprogram för alla sektorer med tydligare allmänna råd och sparkrav på offentliga myndigheter måste intensifieras. Vi ser nu positiva tecken på att hushållen lyckas minska sin elförbrukning jämfört med 2021. Men hushållen står för mindre än 30 procent av elförbrukningen och under hösten har vi samtidigt sett hur stora delar av näringslivet (varav många möter fasta priser i bundna avtal) har ökat sin förbrukning när orderböckerna är fulla och möjligheterna att skicka kostnaderna vidare till kunderna är goda. De höga priserna innebär enorma oönskade förmögenhetsöverföringar i ekonomin.

I ljuset av denna utveckling framstår det allt mer som att staten bör hitta kloka sätt att aktivt påverka prisnivån i rätt riktning. Elmarknadens marginalprissättningsmodell innebär att det finns en kraftfull hävstång i att intervensera på marknaden, exempelvis genom att upphandla de dyraste kraftslagen och mata ut dessa på marknaden till subventionerade priser för att på så sätt driva ner hela prisbildningen. Delar av Svenska kraftnäts flaskhalsavgifter bör användas för detta ändamål. Koordinering inom Europa och framför allt Norden är sannolikt en förutsättning för detta, då svenska priser inte bara sätts utifrån marginalkostnaderna för svensk elproduktion. Att stabilisera själva elpriset har också ett värde när det gäller att pressa ner inflationen och på så sätt dämpa trycket på Riksbankens räntebeslut och ge mer stabila förutsättningar inför avtalsrörelsen.

I frånvaro av åtgärder som påverkar marknadsutfallet blir omfördelning i efterhand genom att beskatta övervinster och kompensera hushåll och företag för höga priser det medel som återstår. Regeringens tillbakablickande elprisstöd är välkommet och minst sagt väl tilltaget. Det är uppenbart att regering och myndigheter är rädda att försvaga incitamenten att spara el varför stödet baseras på historisk förbrukning. Att stödet utgår från historiska priser är olyckligt då det är framtiden som oroar hushållen. Vi förstår varför regeringen gjort detta val men hushåll och företag behöver förutsägbarhet. Tydliga spelregler framåt är särskilt angelägna då vi sannolikt kommer möta höga priser under en längre tid framöver.

Dagens volatila elmarknad inbjuder aktörerna till marknadsmanipulation. Genom att öka eller minska sin produktion kan kraftproducenterna påverka marginalprissättningen i högre utsträckning än vanligt och på så sätt skapa stora överskott på kundernas bekostnad. Flera forskare på bland annat IFN har pekat på detta problem. Det här beteendet måste kartläggas och beivras av ansvariga myndigheter.

VÄRDESÄKRA TRANSFERERINGAR OCH FÖRSÄKRINGAR

Den höga inflationstakten urvattnar vissa försäkringar och transfereringar som inte är pris- eller löneindexerade. Tydligast är barnbidragen, underhållsstödet och arbetslöshetsförsäkringen som urvattnas snabbt när inflationen snuddar på tioprocentstrecket. Barnbidraget höjdes senast 2018 och jämfört med då har 21 procent, eller mer än 200 kr, av det reala värdet uttraderats. För att värdesäkra bidraget bör det höjas med 200 kronor per månad och barn.

60 000

Ungefär så mycket högre blir årskostnaden i kronor för en vanlig villa om elpriset ligger på 3 kr/kWh.

PAUSA AMORTERINGSKRAVET

När boräntorna låg strax över en procent var det på många sätt naturligt med ett amorteringskrav. Att säkerställa att hushållen passade på att amortera lite extra när räntorna var extremt låga kan vara en rimlig hållning. Men idag är läget annorlunda.

Amorteringskravet infördes bland annat för att minska risken för att högt skuldsatta hushåll drar ner sin konsumtion kraftigt vid stigande räntor. Men just nu är amorteringskravet en av de saker som tvingar hushållen att konsumera mindre än de egentligen vill – och för att amorteringskravet ska få önskad effekt krävs att man lättar på kravet i den typ av lägen vi nu befinner oss. Studier har därtill visat hur tvingande amorteringar kan krympa hushållens likvida buffertar och därigenom utsätta dem för ökade risker vid tillfälliga inkomst- eller kostnadschocker.¹⁶ Det bör därmed vara bättre för den finansiella stabiliteten om hushållen har en större flexibilitet i ett läge där många olika kostnader stiger kraftigt och samtidigt.

Ett annat motiv för amorteringskravet har varit att stabilisera bostadspriserna (bromsa prisökningen). Alltför snabbt stigande bostadspriser är inte bra för den ekonomiska utvecklingen, men alltför snabbt fallande bostadspriser är inte heller önskvärt. Att tillfälligt lätta amorteringskravet borde därför innebära en viss "kudde" för bostadspriserna vilket skulle vara lämpligt för att få en mer kontrollerad prisutveckling.

Erfarenheterna från pandemin visar att antalet hushåll som pausade sina amorteringar var relativt begränsat. Men för dessa hushåll kan en ökad flexibilitet ha en mycket stor betydelse. Kravet på amortering bör därför pausas under 2023.

Förslag: Skydda hushållen mot prisrallyt

1. Pressa tillbaka elpriserna genom att driva på för fler elsparande åtgärder, intervensera i marknaden för att sänka elpriset och använda nya flaskhalsavgifter för att ge hushåll och företag större förutsägbarhet framåt.
2. Höj barnbidraget med 200 kr per barn och månad. Värdesäkra underhållsstödet och höj och löneindexera taket i arbetslöshetsförsäkringen.
3. Pausa amorteringskravet.

Rusta upp arbetsmarknadspolitiken

Kombinationen av en alldeles för hög långtidsarbetslöshet och en försvagning av konjunkturen med en ökande arbetslöshet i bredare grupper talar för att insatserna inom den aktiva arbetsmarknadspolitiken snarast behöver prioriteras, anpassas och förbättras.

Trots det försämrade konjunkturläget är efterfrågan på arbetskraft fortsatt stark inom en rad yrkesområden. Den demografiska utvecklingen med

¹⁶ Aastveit K. A., Juelsrud R. E. och Wold E. G. 2021 "The household effects of mortgage Regulation", https://biopen.bi.no/bi-xmlui/bitstream/handle/11250/2835776/CAMP_WP_7_2021.pdf

en åldrande befolkning, och den nödvändiga klimatomställningen medför utmaningar att rekrytera exempelvis sjuksköterskor, undersköterskor, solcellsmontörer, vindkraftstekniker och installationselektriker. Såväl servicen i välfärden som takten i klimatomställningen är beroende av att vi klarar kompetensförsörjningen på dessa områden.

Trots de ökande behoven har Tidöpartierna dragit ner anslagen till arbetsmarknadspolitiken såväl i budgetbeslutet för 2022 (som M, KD och SD drev igenom i riksdagen hösten 2021) som i budgetpropositionen för 2023.¹⁷ Dessutom innebär budgeten för nästa år neddragningar inom den reguljära vuxenutbildningen, främst för komvux/yrkesvux, yrkeshögskolan och folkhögskolan, motsvarande cirka 25 000 helårsplatser. Detta trots att efterfrågan på utbildningsplatser kommer att öka.

En viktig insats som behöver stärkas är den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen för vilken antalet utbildningsdeltagare numera ligger så lågt som under 6 000. Regeringen behöver ge tydlig styrning och resurser till Arbetsförmedlingen så att antalet deltagare i viktiga bristyrkesutbildningar flerdubblas under mandatperioden, samtidigt som jämställdheten förbättras och insatserna erbjuds tidigare i arbetslösheten. En rimlig målbild är 30 000 deltagare.

Även utbildningar inom det reguljära utbildningssystemet är betydelsefulla, inte minst för att tillgodose arbetskraftsbehov inom vård, skola och omsorg. Förutsättningarna för att använda reguljära studier i arbetsmarknadspolitiskt syfte har förbättrats exempelvis genom 2020 års utvidgade möjligheter att anvisa arbetslösa till reguljär utbildning med aktivitetsstöd. Men dessvärre har brister i genomförandet och en svag anvisningskapacitet hos Arbetsförmedlingen lett till blygsamma nivåer i antalet anvisningar. En stigande arbetslöshet betyder att vi kan vänta oss en allt större variation i de arbetslösas bakgrunder och behov. Därför behövs en bredare palett av arbetsmarknadspolitiska verktyg. Betydligt fler än hittills behöver ges möjlighet att anvisas till reguljära studier med aktivitetsstöd.

Intensiva förmedlingsinsatser leder till arbete snabbare.¹⁸ Mot denna bakgrund är det bekymmersamt att politiken de senaste åren har fokuserat på en privatisering av Arbetsförmedlingens matchningsverksamhet. Den nya upphandlade tjänsten "Rusta och matcha" tycks leverera ett blygsamt stöd i jobbsökandet (i genomsnitt 12 timmar i månaden).¹⁹ Antalet deltagare i insatsen har ökat kraftigt (till runt 70 000 individer) på bekostnad av andra insatser. Detta trots att det inte finns något forskningsbelägg för att privata matchningstjänster skulle vara mer effektiva än offentliga. Samtidigt har förmedlingsinsatsen "Jämställd etablering" som erbjöds i Arbetsförmedlingens regi lagts ned. Konceptet, som byggde på en gedigen kartläggning av nyanländas formella och informella kompetens, språkutbildning och ett intensivt matchningsstöd tidigt under arbetslösheten, utvärderades med mycket goda resultat; Jämställd etablering ökade sannolikheten att vara i arbete och studier med ungefär åtta procentenheter. Metoden var arbetsintensiv, men hade en lägre kostnad per deltagare än det privata förmedlingsstödet och var – tack vare goda resultat – kostnadseffektiv.²⁰

¹⁷ Se rutan "Reformer i budgetpropositionen för 2023" för detaljerad beskrivning

¹⁸ Sundén A., (2022) "Yrkesutbildning löser matchningsproblemen" [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_yrkesutbildning_loser_matchningsproblemen.pdf/\\$File/Yrkesutbildning_loser_matchningsproblemen.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_yrkesutbildning_loser_matchningsproblemen.pdf/$File/Yrkesutbildning_loser_matchningsproblemen.pdf)

¹⁹ Arbetsförmedlingens återrapportering "Utvecklade matchningstjänster" från oktober 2022.

²⁰ Arbetsförmedlingen (2022). "Matchningsinsatser för personer som nyligen fått uppehållstillstånd. Slutrapport från socialfondsprojektet Jämställd etablering".

25 000

Så många studieplatser motsvarar regeringens neddragningar i resurserna till komvux/yrkesvux, yrkeshögskolan och folkhögskolan.

Subventionerade anställningar är ett viktigt komplement till utbildningsinsatser och förmedlingsstöd för vissa grupper. Nystartsjobben behöver behovsprövas för att göra insatsen mer träffsäker och för att komma till rätta med missbruk. Regeringen bör även återinrätta extratjänsterna som i högre utsträckning nådde kvinnor och bidrog till personalförsörjningen i kommunal sektor.

LO, Svenskt Näringsliv och Unionen har undertecknat avtal om arbete i etableringsjobb. Målgruppen för etableringsjobben är långtidsarbetslösa och nyanlända. Arbetstagare med etableringsjobb ska ges möjlighet att, under upp till två år, skaffa kunskaper och erfarenheter som krävs på svensk arbetsmarknad. Huvudregeln är att etableringsjobb ska leda till en tillsvidareanställning på heltid hos arbetsgivaren. En anställd med etableringsjobb ska ges möjlighet att delta i svenska för invandrare och andra kortare utbildningar. Innan en arbetsgivare kan tillämpa etableringsjobb krävs en överenskommelse med den lokala arbetstagarorganisationen. En partsammansatt nämnd kommer inrättas för prövning av konflikter och problem kring etableringsjobb.

För att etableringsjobb ska kunna börja användas krävs nu att regeringens förordning om etableringsjobb utformas i enighet med parternas kollektivavtal.

Förslag: Arbetsmarknadspolitiken

1. Fler anvisningar till studier – både arbetsmarknadsutbildning och reguljära studier på samtliga utbildningsnivåer. Insatserna behöver erbjudas tidigare under arbetslösheten.
2. Privatiseringen av arbetsmarknadspolitiken bör upphöra – Arbetsförmedlingen måste ges resurser och mandat att fokusera på insatser som fungerar väl.
3. Modellen Jämställd etablering bör återinföras och erbjudas nyanlända och långtidsarbetslösa i hela landet.
4. Gör nystartsjobben behovsprövade och återinför extratjänsterna.
5. Förordning om etableringsjobb i enlighet med parternas avtal måste komma på plats.

Stärk resurserna till den kommunala välfärden

De kommunala välfärdstjänsterna är en central del av den svenska modellen. Genom förskola och omsorg är det möjligt för Sverige att ha ett av världens högsta arbetskraftsdeltagande. Ett stort exportberoende högt upp i värdekedjan förutsätter ett jämlikt utbildningsväsende av hög kvalitet. Genom en solidarisk finansiering samt fördelning av tjänsterna utifrån behov jämnas levnadsvillkoren ut.

Sverige befinner sig i en demografisk omvandling. Från 2022 till 2030 växer andelen 80+ i befolkningen från 5,5 procent till 7,4 procent. Efter 80 års ålder växer individens behov av de offentliga välfärdstjänsterna mycket

kraftigt (främst i form av äldreomsorg och sjukvård). Den växande andelen äldre innebär därför en stor utmaning för kommuner och regioner vars kostnader växer snabbare än skattebasen och statsbidragen under de kommande åren. Men att skjuta till resurser för att bibehålla dagens servicenivå i välfärden är otillräckligt. För att klara bemanningsutmaningen krävs en väsentligt bättre arbetsmiljö och att dessa arbeten blir mer attraktiva. LO-ekonomerna har därför sedan länge pekat på behovet av att öka resurserna till kommunerna snabbare än vad som motiveras enbart av demografin. På så sätt kan kvaliteten i tjänsterna höjas och arbetssituationen för dem som arbetar i sektorn förbättras. I rapporten "Välfärdsgapet" från sommaren 2022 beräknade LO-ekonomerna att statsbidragen till kommunsektorn behöver öka med 27 miljarder kronor under 2023 bara för att bibehålla dagens resurser per brukare i verksamheterna samt att det därtill behövs ytterligare 7 miljarder kronor för att stärka verksamheterna och ge kommunerna förutsättningar att klara rekryteringsutmaningen genom att slopa delade turer, förbättra arbetsmiljön, ge nödvändig kompetensutveckling med mera. Höstens stigande priser påverkar naturligtvis även kommunsektorn, varför resursbehovet sannolikt underskattas i våra beräkningar från maj 2022.

I ett försämrat konjunkturläge är en av de allra mest angelägna åtgärderna att stärka kommunsektorns resurser för att anställningsplanerna ska rulla på i enlighet med behovsutvecklingen. Denna åtgärd är långt mer effektiv än skattesänkningar när det kommer till att stärka sysselsättningen och dämpa BNP-fallet då privat konsumtion har ett större importläckage, lägre inhemskt arbetskraftsinnehåll och då sänkta skatter för hushållen, särskilt i svaga konjunkturlägen, oftast till stor del omsätts i ett starkt sparande hos hushållen.²¹

Utöver att sluta finansieringsgapet i välfärden krävs åtgärder för att tillgängliga medel ska användas på ett mer ändamålsenligt sätt. Detta förutsätter en utvecklad styrning och ledning i kommunsektorn, med inriktning mot mer tillit till medarbetarnas kompetens och erfarenheter. Ju mer styrningen kan förenklas och riktas mot tydliga övergripande mål, snarare än byggas på detaljer, desto mer kan administrativa bördor minskas och arbetsmiljön förbättras. Dessutom behöver kommuner och regioner ha rådighet över verksamheterna och ta tillbaka den demokratiska kontrollen. Kostnadsdrivande tvångsprivatiseringar genom LOV behöver stoppas. Offentlighetsprincip och meddelarfrihet som möjliggör granskning och kontroll ska vara en självklarhet i såväl offentliga som privata verksamheter. Friskolor ska inte ersättas för uppdrag de inte har. Utförare av offentligt finansierad vård bör inte tillåtas ta emot försäkringskunder. Välfärdssystem som gör det möjligt för organiserad brottslighet att mjölka det offentliga på resurser måste avvecklas. Kostsamma leasebackmodeller, där det offentliga säljer ut exempelvis lokaler för att därefter hyra tillbaka dessa, behöver stoppas.

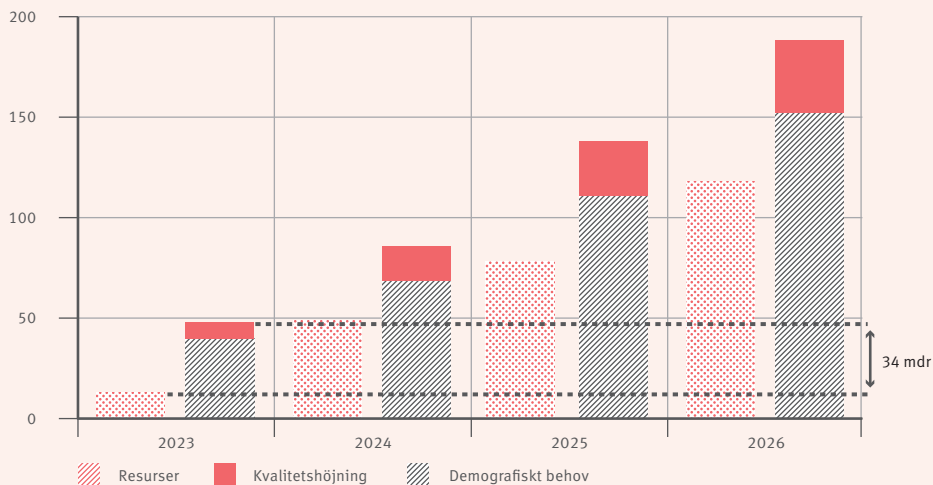
27 mdr

27 miljarder kronor behövs under 2023 bara för att bibehålla dagens resurser per brukare i välfärdstjänsterna.

²¹ <https://ekonomistas.se/2017/05/24/ekholm-och-gerlach-bnp-multiplikatorerna-avgorande-for-finanspolitikens-tillvaxteffekter/>

Välfärdsgapet – Behovsutveckling och resurstillskott i kommuner och regioner

Miljarder kronor

NOT: Resursprognosen inkluderar inte Budgetpropositionen för 2023 som täcker upp en del av behovet.
Källa: LO, Välfärdsgapet (maj 2022).

Förslag: Stärk resurserna till den kommunala välfärden

1. Indexera statsbidragen till kommunsektorn med den demografiska utvecklingen
2. Skjut till särskilda medel för att stärka kvalitet, arbetsmiljö och kompetensutveckling för att klara rekryteringsutmaningen
3. Få kontroll på kostnadsdrivande privatiseringslösningar i välfärden

Investera i en rättvis och jämlik klimatomställning

Sverige behöver investera för att vi ska nå våra klimatmål. I Naturvårdsverkets senaste underlag till regeringens klimatredovisning, gjordes bedömningen att Sverige, med nu beslutade åtgärder och styrmedel, inte når vårt mål om klimatneutralitet 2045.²² Vad som var glädjande i Naturvårdsverkets scenarioanalys från i våras var dock att etappmålen för 2030 – avseende såväl hela den icke-handlande sektorn som för transportsektorn bedömdes kunna nås med då beslutade styrmedel.

Sedan Naturvårdsverkets analys gjordes har en ny regeringen kommit på plats. Tyvärr innebär den politik de så här långt aviserat en väsentlig sänkning av klimatambitionerna snarare än en uppväxling av tempot. Sannolikheten att 2030-målen kan nås bedöms av många experter ha minskat kraftigt.

Den pågående energikrisen accentuerar vikten av investeringar i såväl fossilfri energiproduktion och förbättrad överföringskapacitet, som inves-

²² <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/klimatredovisning-enligt-klimatlagen-2022/>

teringar i energieffektivisering och ökad transporteffektivitet. Dessa investeringar är dessutom nödvändiga för att säkerställa en stabil elförsörjning och för att minska både beroendet av odemokratiska länder och risken för ytterligare energirelaterade priscocker och inflation.

LO-ekonomerna ser det som helt avgörande att det offentliga ökar investeringstakten för att vi ska nå våra klimatpolitiska mål. Att detta sker snabbt är dessutom bra för inflationsbekämpningen. Vi vill lyfta tre viktiga klimatrelaterade investeringsområden som behöver prioriteras: investeringar i produktion och distribution av hållbar el, investeringar för trygghet och omställning på arbetsmarknaden samt investeringar som stödjer hushållen i deras omställning.

ÖKADE INVESTERINGAR I PRODUKTION OCH DISTRIBUTION AV HÅLLBAR EL

Elektrifieringen utgör kärnan i klimatomställningen. El måste successivt ersätta fossila drivmedel i personbilar, bussar, lastbilar och arbetsfordon. Men framför allt planerar många svenska industrier att elektrifiera industriella processer eller använda vätgas som framställs i elkrävande processer. Det är avgörande för att minska utsläppen från svensk industri, men det stärker också vår konkurrenskraft.

För att klara elektrifieringen krävs en kraftigt utökad elproduktion, liksom avsevärt förbättrad kapacitet i elnätet. En stabil elförsörjning till låga priser är en förutsättning för att företagen ska kunna investera i omställningen. Detta blir alltmer uppenbart i ljuset av Europas nuvarande energikris. Stora tyska industriinvesteringar i elektrifiering har lagts på is då energipriserna inte längre bedöms konkurrenskraftiga.

Tyskland, som i hög utsträckning varit beroende av rysk gas via fasta gasförbindelser, försöker i nuläget ersätta denna med flytande naturgas (LNG) som skeppas in från andra delar av världen. Även om den tyska kostnaden för LNG är särskilt hög i nuläget innebär skiftet även långsiktigt högre energikostnader i Tyskland. Dessa riskerar därmed att fortsätta smitta av sig på elpriserna i södra Sverige som sannolikt kommer normaliseras på en högre nivå än vad vi varit vana vid före 2021.

Den svenska regeringen har pekat ut kärnkraften som central i denna utveckling. Storskalig kärnkraft tar dock lång tid att bygga. Det finska kärnkraftverket Olkiluoto 3, som ännu inte börjat producera el på full kapacitet, började byggas 2005 och den första ansökan om att få nödvändiga tillstånd lämnades in 2000. Små modulära reaktorer är teoretiskt en lösning som skulle kunna byggas snabbare, men eftersom dessa ännu inte bevisat sig i kommersiell drift så är rimligen även denna elproduktion relativt avlägsen. Även om man är positiv till ny svensk kärnkraft kommer den sannolikt inte kunna bidra till svensk elproduktion före mitten av 2030-talet. I närtid är en storskalig utbyggnad av framför allt sol- och vindkraft (såväl på land som till havs) avgörande.

För en snabbare utbyggnad av såväl elproduktion som distribution krävs att regeringen väsentligt effektiviserar tillståndsprocesserna kring den här typen av frågor. Viktigt är också att incitamenten och fördelarna förbättras för dem som påverkas direkt av utbyggnad i sitt närområde. För vindkraftsinvestering behövs en standardiserad metod för att säkerställa att lokalsamhället får ta del av vinsterna från sådana investeringar. Tänkbara vägar framåt är justeringar av energiskatten, direkt ägarskap genom kommunala kraftbolag, vinstdelningsmodeller eller liknande. Regeringen bör också återinföra den statliga finansieringen av anslutningspunkterna till havsvindkraftsparkar.

Stora tyska industriinvesteringar i elektrifiering har lagts på is då energipriserna inte längre bedöms konkurrenskraftiga.

30 000

30 000 nya elinstallatörer beräknar Fossilfritt Sverige att omställningen kräver.

INVESTERA I DEN SVENSKA ARBETSMARKNADSMODELLEN FÖR ATT KLARA OMSTÄLLNINGEN

Klimatomställningen påverkar arbetsmarknaden. Jobb kommer att skapas, försvinna och förändras. Om klimatomställningen ska vara möjlig måste vi gemensamt tillförsäkra att arbetskraften har de nödvändiga kompetenserna. Om omställningen dessutom ska vara rättvis kan inte den enskilda löntagaren bära hela kostnaden när arbeten försvinner eller förändras. Därför behövs investeringar för ökad trygghet och omställning på arbetsmarknaden.

Vilka effekter klimatomställningen kommer att få på arbetsmarknaden beror till stor del på de vägval som företag och politiker gör. Elektrifieringen ställer krav på stora satsningar för att få nödvändig kompetens på plats. Fossilfritt Sverige beräknar exempelvis att Sverige behöver 30 000 nya elinstallatörer för att klara omställningen. Fordonsindustrins omställning innebär behov av ny kunskap och kompetens inom allt från design till produktion och reparation av fordon. Behovet av en mer cirkulär ekonomi med ökat återbruk och återvinning kan förväntas leda till många nya arbetstillfällen men också stora förändringar av kompetensbehov och arbetssätt i exempelvis handeln och byggbranschen.

I ljuset av detta är Regeringens neddragningar på utbildnings- och arbetsmarknadsområdet extra problematiska (se avsnitt 5.3 Rusta upp arbetsmarknadspolitiken).

ÅTGÄRDER FÖR HUSHÅLLENS OMSTÄLLNING

Många hushåll har det senaste året drabbats hårt av kraftiga prisökningar på både el och drivmedel. Hur väl man kan hantera prisökningarna, eller göra investeringar i exempelvis energibesparande åtgärder hemma eller i en elbil, skiljer sig stort åt i befolkningen. I takt med att inkomstskillnaderna vuxit under de senaste decennierna har förutsättningarna också blivit än mer skilda. För många höginkomsttagare har prisökningarna varit hanterbara och samtidigt stärkt viljan till energibesparande investeringar. Men förhållandevis stora delar av befolkningen har små marginaler att röra sig med.

Den nya regeringen har bland annat sänkt skatten på fossila drivmedel och aviserat en minskad reduktionsplikt. Klimatomställningen kräver en folklig acceptans; LO-ekonomerna ser problem med en klimatpolitik som i allt för hög grad lutar sig mot att höja kostnaderna för utsläppen så att personer med svagare betalningsförmåga prisas ut från marknaden. I stället behöver prismekanismen kompletteras med ett ökat fokus på investeringar och stöd som möjliggör för hushållen att ställa om till en hanterbar kostnad.

Regeringen bör snabbt få fram förbättrade stöd för energieffektivisering. Det minskar hushållens utsatthet samtidigt som det frigör kapacitet i nät och produktion. Det finns en betydande energieffektiviseringspotential i stora delar av det svenska bostadsbeståndet samtidigt som renoveringsbehoven, inte minst i hyresbeståndet från miljonprogrammet, är stort.²³ Åtgärder, i form av god tillgång till krediter och ekonomiska stöd, behövs även för att möjliggöra energieffektivisering i bostadsrättsföreningar och småhus.

Transporteffektivitet är viktigt även när fler transporter elektrifieras. Regeringen bör prioritera investeringar i mer – och mer tillgänglig – kollektivtrafik för att det ska bli möjligt för fler att inte använda bil i samma omfattning som idag. För att öka sin andel av transporterna måste klimateffektiva transportslag fungera bättre och bli mer tillgängliga. Detta kräver investeringar i fossilfria bussar, spårtrafik i storstadsområden samt nationell järnväg.

²³ Se exempelvis Green, J. et al (2019), "Miljonprogram renoveras med hänsyn till både klimatet och hyresgästerna" <https://www.ivl.se/press/pressmeddelanden/2019-02-26-miljonprogram-renoveras-med-hansyn-till-bade-klimatet-och-hyresgasterna.html>

Stora delar av befolkningen kommer även fortsatt vara beroende av bil. För att transportmålet ska nås måste utsläppen från biltransporter minska i snabb takt. Det är viktigt att stöd och åtgärder för omställning av fordonsflottan konstrueras för att möjliggöra för grupper, som inte nödvändigtvis har råd med en ny elbil, att ändå byta till en bil med lägre utsläpp. Möjliga åtgärder är införandet av en ny skrotningspremie, klimatbonus för inköp av elbilar i lägre prisklasser, samt klimatbonus vid inköp av begagnad elbil.

Förslag: Investera i en rättvis och jämlik klimatomställningen

1. Öka investeringarna i elproduktion och distribution. I närtid behövs en storskalig utbyggnad av vind- och solkraft. Prioritera effektivisering av tillståndsprocesser; förbättra incitament och fördelar för dem som påverkas av utbyggnaden i sitt närområde. Återinför den statliga finansieringen av kablarna till havsvindkraftsparker.
2. Stärk den svenska arbetsmarknadsmodellen för ökad trygghet och omställning på arbetsmarknaden. Kompetensförsörjningen är avgörande för att klimatomställningen ska lyckas.
3. Möjliggör för hushållen att ställa om. Öka stöden till energieffektivisering av bostadsbeståndet; prioritera investeringar i mer – och mer tillgänglig – kollektivtrafik. Snabba på omställningen av fordonsflottan genom stöd riktade mot grupper med mindre marginaler.

Även om de senaste årens höga byggtakt har betat av en del av underskottet på bostadsmarknaden återstår fortfarande ett betydande nybyggnadsbehov.

Stabilisera bostadsbyggandet

Kraftigt stigande materialkostnader efter pandemin samt stigande finansieringskostnader till följd av Riksbankens räntehöjningar har lett till en skarp inbromsning av bostadsbyggandet under andra halvåret 2022. Vi bedömer att det kommer att bromsa in ytterligare under 2023. Det fallande bostadsbyggandet är en av de drivande faktorerna bakom den svaga svenska tillväxten under 2023.

Även om de senaste årens höga byggtakt har betat av en del av underskottet på bostadsmarknaden återstår fortfarande ett betydande nybyggnadsbehov.²⁴

En alltför hård inbromsning i byggsektorn riskerar att medföra stora negativa konsekvenser för ekonomin, med lägre ekonomisk aktivitet och högre arbetslöshet som följd.

Att byggkostnaderna sjunker är en förutsättning för att Sverige ska fortsätta upprätthålla en god byggtakt. Höga kostnader ger höga presumtionshyror vilka leder till att stora delar av hushållen prisas ut ur marknaden. Detta i sin tur gör det svårt att fylla de nybyggda lägenheterna med hyresgäster. Nyproduktionen av ägt boende (bostadsrätter och småhus) pressas från två håll när produktionskostnaderna stiger samtidigt som marknadspriserna faller med konsekvensen att många kalkyler inte går ihop.

I storstäderna där markpriserna utgör en viss buffert bör byggtakten

²⁴ Boverket (2022), "Behov av bostadsbyggande 2022–2030", <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/behov-av-bostadsbyggande/nationell-byggbehovsberakning-2022-2030/>

kunna hållas uppe om markägarna (ofta kommuner) tolererar lägre markpriser. Här har kommunerna en viktig roll i att inte agera procykliskt genom att dra tillbaka mark i väntan på stigande priser.

På materialsidan ser vi en viss inbromsning av produktionskostnaderna som kan skärpas när byggkonjunkturen försämras i Europa samtidigt som energipriserna dämpas.

De stigande kapitalkostnaderna kommer dock sannolikt att vara en begränsande faktor för byggandet under flera år framöver. Här anser vi att staten har en möjlighet att stabilisera byggtakten med hjälp av statliga lån där fastighetsbolagens räntebetalningar betalar för statens upplåningskostnader och därmed inte belastar folkhushållet (en längre diskussion om en sådan modell finns i LO-ekonomernas rapport Bättre bostadsförsörjning från 2020) och på så sätt bidrar till att jämna ut de ekonomiska villkoren mellan hyresrätter och bostadsrätter som för övrigt är till det ägda boendets fördel.

Förslag: Stabilisera bostadsbyggandet

1. Inrätta statliga lån för byggandet av hyresrätter.
2. Skärp det kommunala bostadsförsörjningsansvaret och ta fram kommunala byggtal med avseende på såväl totalvolym som olika upplåtelseformer och kostnadssegment.
3. Hjälpl fler med låga inkomster in på bostadsmarknaden genom att väga in bostadsbehovet vid förmedling, ökad användning av hyresgarantier och en översyn av bostadsbidragets utformning.

Reformer i Budgetpropositionen för 2023

Budgetpropositionens totala reformomslutning netto landade på 40 miljarder kronor (effekt på finansiellt sparande). Stödet till bilister i form av sänkt bensinskatt och förstärkningen av reseavdraget för fossila resor utgjorde en betydande del av reformerna för 2023. De största finansieringsåtgärderna återfinns i nedskärningarna på biståndet

Största reformer och finansieringsåtgärder i BP2023

Tabell 5.1

Miljarder kronor

	2023	2024	2025
Sänkt bensinskatt / förstärkt reseavdrag	8,5	8,7	8,7
Försvaret	5,2	10,3	10,7
Bibehållen A-kassa	5,8	6,4	6,6
Polis och rättsväsende	2,3	3,4	5,5
Generella statsbidrag till kommuner och regioner	6,0	6,0	6,0
Riktade statsbidrag för vård, skola och omsorg	4,2	4,8	6,5
Laddinfrastruktur	0,5	1,6	1,1
Största finansieringsåtgärder			
Nedskärningar på bistånd och kvotflyktingar	-7,1	-10,1	-13,9
Besparingar inom arbetsmarknadspolitiken	-1,5	0,0	0,0
Slopade klimatbonus	3,0	-3,0	-3,0

Källa: Prop. 2022/23:1 Tabell 1.1 Reformtabell respektive Tabell 6.15, egna beräkningar .

Vid sidan av biståndet sticker de aktiva neddragningarna på arbetsmarknadspolitiken och miljöpolitiken ut.

Anslaget för Arbetsmarknadspolitiska program och insatser (14.1.3), som bland annat används till arbetsmarknadsutbildning, har mött neddragningar i såväl regeringens budgetproposition som Tidöpartiernas budgetbeslut i riksdagen hösten 2021. Konsekvensen är att anslaget krympt från 11,4 miljarder 2021 till 6,9 miljarder kronor 2023.

Ramen för hela miljöpolitiken (Utgiftsområde 20) beskärs från 22,7 miljarder kronor 2022 till 10,0 miljarder kronor 2025.²⁵

²⁵ Se Prop. 2022/23:1 Utgiftsområde 20, Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom UO 20 Allmän miljö- och naturvård

Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på
LOs hemsida eller beställas från LO-distribution:
lo.shop.strd.se

December 2022
ISBN 978-91-566-3587-8

www.lo.se

Landsorganisationen i Sverige